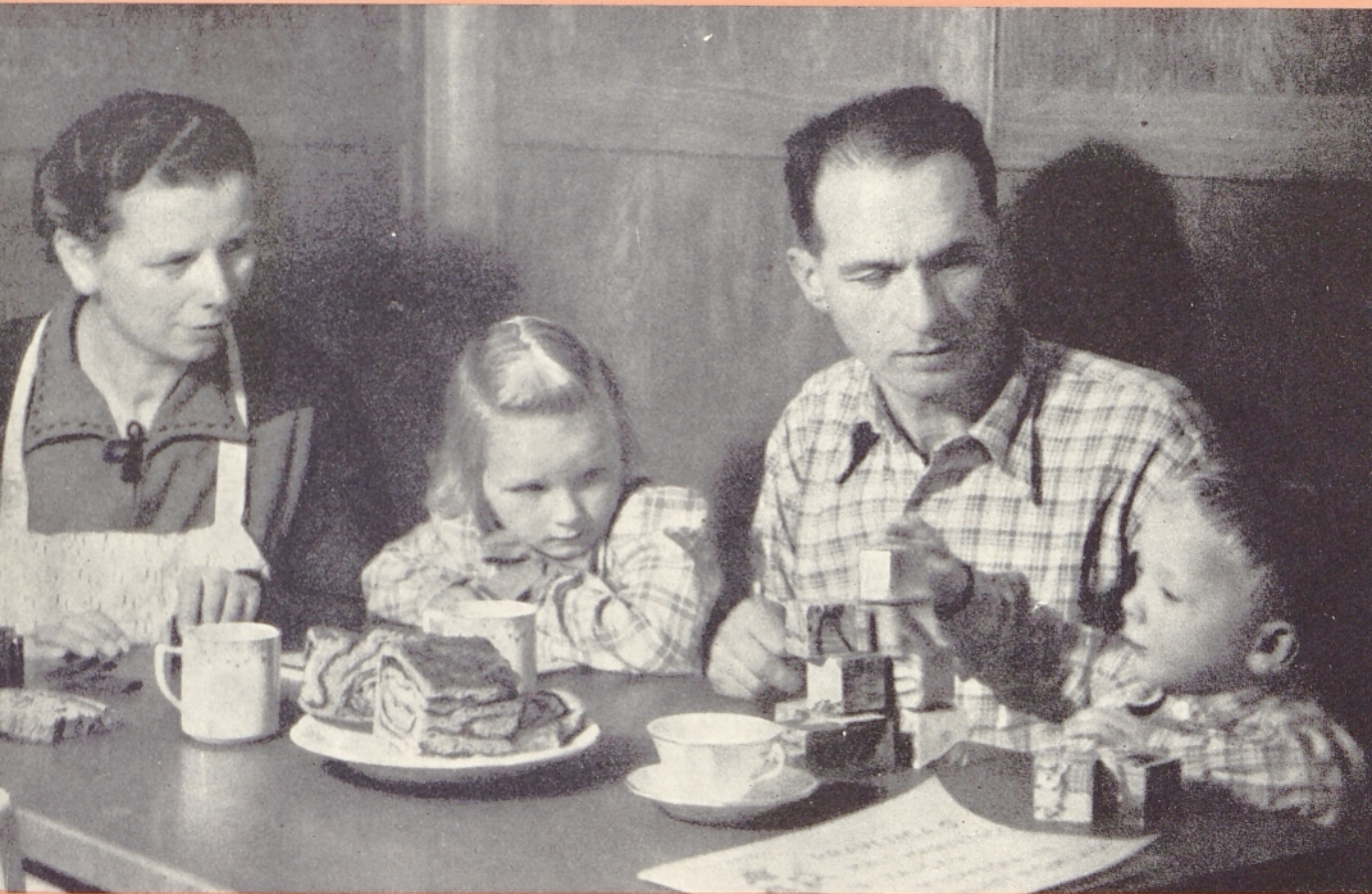

RODINA

GRUDA

VSEBINA

Tomo Brejc:

Cetrty kongres Zveze sindikatov Jugoslavije

Praznovale smo prvi maj

Boris Kocijančič, predsednik Sveta za kulturo in prosveto LRS:

Narodni parki Slovenije

M. F.:

Podoba starega Zagorja se spreminja

J. Strman, Herlerheide:

Pevsko društvo »Zvon« v Holandiji

Tone Pavček:

Dolina (pesem)

Asta Malavašič:

Pesem o pomladi (pesem)

Vencelj Perko:

Ob spominu na veliko stavko jese-
niških kovinarjev leta 1955

Jubilej društva »Lunder-Adamič«

Ina Slokan:

Ob jubileju Cvetka A. Kristana

Prof. Letinič:

Košček Holandije pri Mengšu

Po domači deželi

Jože Zupančič:

80-letni jubilej »očeta« Vdove
Rošlinke

Janez Korenčan:

Spomladi, ko planšar odide
v goro . . .

Cvetko A. Kristan:

Kulturnoprosvetno udejstvovanje
ameriških Slovencev

Domovina na tujih tleh

K članku F. Sikoška: Tako je bilo
nekoč v Westfaliji

Rojaki nam pišejo

Fr. K.:

Slovenske korenine v Argentini
usihajo

Franc Mali, Skolimov:

Pismo s Poljskega

Mladi rod:

Obisk babice

Ciril Kosmač:

Očka Orel (nadaljevanje)

Fotografija na naslovni strani:

Delavska družina

Rojaki!

Nabavite si skladbe slovenskih skladateljev

FAKIN-POTOČNIK: Jugoslovanske narodne
pesmi in plesi za klavirsko harmoniko,
I. in II. zvezek à 160 din

STANKO PREK: Šola za kitaro, I. zvezek 350 din

MATIJA BRAVNIČAR: Dueti, narodne
za dve violini, I. in II. zvezek à 190 din

EMIL ULAGA: 13 otroških za klavir,
glasbena slikanica 240 din

ALBIN FAKIN: Mladim umetnikom,
izbor lahkih skladb za harmoniko . . . 170 din

BLAŽ ARNIČ: Ples čarovnic
(simfonične slike) 470 din

MARJAN KOZINA: Ilova gora 350 din

MATIJA BRAVNIČAR: Kralj Matjaž
(simfonična predigra) 226 din

Zahtevajte prospekte in cenike

Vse vaše želje takoj izvršuje

Državna založba Slovenije

LJUBLJANA, TITOVA 25

Pokažite »Rodno grudo« prijateljem

Pridobite nam novih naročnikov

Rodna gruda, glasilo Slovenske izseljenske matice v Ljubljani. — Ureja uredniški odbor. — Odgovorni urednik Tomo Brejc. — Izhaja dvanajstkrat na leto. — Poština plačana v gotovini. — Naročnina: ZDA letno 5 dolarjev, — Francija letno 600 frankov, — Belgija letno 90 frankov, — Holandija letno 7 guld, — Nemčija letno 8 DM, — Italija letno 1000 lir, — Avstrija letno 40 šilingov, — Anglija letno 1 funt, — Avstralija letno 1 avstralski funt, — Argentina letno 30 pezov, — Jugoslavija letno 750 dinarjev. — Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva cesta 1/II. — Rokopisov ne vračamo — Cekovni račun pri Komunalni banki 600-704/3-155

Rodna

gruda

Ilustrirana revija Slovenske izseljenske matice v Ljubljani

ST. 5

MAJ 1959

Leto VI.

Tomó Brejc

ČETRTI KONGRES ZVEZE SINDIKATOV JUGOSLAVIJE

V Beogradu je zadnje dni aprila zasedal četrti kongres Zveze sindikatov Jugoslavije. Z obzirom na odločilno vlogo sindikatov v naši deželi je treba šteti ta kongres med najpomembnejše dogodke v FLRJ v zadnjem času.

Kongresu je prisostvovalo nad 2.000 delegatov ter 55 inozemskih sindikalnih delegacij. Pri otvoritvi kongresa je bil navzoč tudi predsednik republike Josip Broz Tito s člani vlade. V svojem uvodnem govoru se je predsednik republike zahvalil sindikatom za uspešno izvedeno obnovo dežele takoj po osvoboditvi ter gospodarsko izgradnjo FLRJ, h kateri so sindikati odločilno prispevali, potem pa je dejal med ostalim še sledeče:

»Naši delavci imajo sedaj možnost, da sami upravljajo tovarne. S tehnološkim procesom, planiranjem in podobnim se morajo ukvarjati delavski sveti, odnosi v podjetjih, med podjetji in celo odnosi med vsemi podjetji v Jugoslaviji so stvar sindikata. Pravilno vzgajanje novih delavcev, ki se stekajo v tovarne, je prav tako stvar sindikata. Da bi sindikati lahko uspešno izpolnjevali to svojo funkcijo, zlasti pa, da bi narodna oblast všteoši tudi njene najvišje organe, lahko pravilno izvajala razne ukrepe, izdajala pravilne zakone, predpise in uredbe, mora imeti najmočnejšo in najpopolnejšo podporo prav v sindikatih. Sindikati morajo na terenu v podjetjih in drugod proučevati splošni razvoj in odnošaje, ugotavljati

razne pomanjkljivosti in dajati svoje predloge državnim organom. Sindikati imajo pravico, da se bore za te predloge, dokažejo, da imajo prav, naša oblast pa ne bo nikdar gluha za njihove upravičene zahteve, s katerimi nastopajo v imenu delovnih ljudi in sindikati bodo vedno zelo lahko dosegli, da bodo take upravičene zahteve zadovoljene. Dolžnost nas, ki smo na vodilnih mestih, pa je, da se tudi sami zanimamo za življenje in delo naših delovnih ljudi, ker je to v korist naše skupnosti.«

Za njim je predsednik Zveze sindikatov Jugoslavije Svetozar Vukmanovič-Tempo prebral poročilo o delu naših sindikatov v zadnjih štirih letih in navedel naloge, ki v najbližji prihodnosti stojijo pred sindikati. Iz njegovega poročila povzemamo nekaj najvažnejših misli in predlogov.

»Sindikati v FLRJ — je dejal tovariš Vukmanovič — nimajo več zaščitne funkcije v starem klasičnem pomenu te besede, ker ni več starih mezdnih odnosov, niti do posameznih zasebnih kapitalistov niti do države kot javnega kapitalista. To pa ne pomeni, da sindikatom ni treba sodelovati povsod tam, kjer se odloča o položaju in pravicah delavcev in nameščencev. Sindikati ne smejo dovoliti zapostavljanja njihovih interesov, preprečevati morajo samovoljo in birokratizem, nepravilne odnose do posameznikov in do njihovih življenjskih in delovnih potreb. Sindikati bodo

izpolnjevali svoje družbene naloge le takrat, če bodo za vsakega posameznika zares privlačna organizacija ter njegova opora in zaslomba v življenju. Sindikati morajo biti razgibana življenjska organizacija z bujnim notranjim življenjem, dobrimi odnosi med članstvom in vodstvi, organizacija, ki je vselej pripravljena odpravljati razne slabe pojave, varovati svoje članstvo in delovati v njegovem interesu.«

O strokovni in splošni izobrazbi delavcev je predsednik Vukmačević dejal sledeče:

»Močan industrijski in gospodarski razvoj naše dežele zahteva množico sposobnih delavcev in tehničnih kadrov. Sodobni tehnični razvoj zahteva in omogoča množično usposabljanje delavcev za opravljanje posameznih delovnih operacij. Od strokovnega usposabljanja je odvisna produktivnost dela. Delavci sami želijo, da se jim olajša pot do pridobitve strokovnega znanja, ker vidijo v tem možnost za dvig svoje življenjske ravni. V naših pogojih je strokovna izobrazba nujna

tudi s stališča delavskega upravljanja, ker izkušnje kažejo, da sta od kvalifikacije delavcev odvisna uspeh pri delu in dobro gospodarjenje delavskih svetov. To moramo storiti tudi zato, ker so pri nas delavci vodilna družbena sila in je naša dolžnost, da pridejo na najbolj odgovorna vodilna mesta, za kar jih je treba na vsak način tudi usposablјati.«

Kako bogato in plodno je bilo delo četrtega kongresa Zveze sindikatov Jugoslavije, dokazujejo sklepi o njihovih bodočih nalogah. Ti sklepi obsegajo vse najvažnejše naloge naše družbe in sedanji stopnji razvoja in sicer: o nadaljnjem gospodarskem razvoju FLRJ, razvijanju delavskega in družbenega upravljanja, o nagrajevanju po delu, aktivnosti sindikata v občini, življenjski ravni delavcev in nameščencev, o socialno zdravstveni zaščiti, izgradnji in preskrbi stanovanj, o delavski mladini ter delavskem izobraževanju, organizacijski krepitvi sindikatov in metodi dela ter o mednarodnem sodelovanju.

PRAZNOVALI SMO 1. MAJ

Letošnji mednarodni delavski praznik prvi maj je naša dežela slavila vsa v zastavah in zelenju v znamenju 40-letnice delavskega gibanja v Jugoslaviji. Po vsej državi se je zvrstilo nešteto mitingov, slavnostnih akademij, kulturnih in športnih prireditev. Prvega maja so v Železnikih v Selški dolini odprli novo moderno tovarno podjetja »Niko«, ki izdeluje kovinske in elektromehanične predmete. — Nad 5000 domačih in tujih turistov je prvega in drugega maja obiskalo Postojnsko jamo, kar je rekordno število. — V Zagrebu je v počastitev prvega maja začela obratovati nova naprava za predelavo zemeljskega plina za gospodinjstvo porabo. Z njo je dobil Zagreb naj sodobnejši objekt te vrste v naši deželi. V Črni gori so na ta dan izročili prometu 35 km dolgo novo cesto, ki povezuje kraja Virpazar in Ostros. Tretjega maja je bil svečano izročen prometu 147 km dolgi del nove moderne ceste ob jadranski obali, ki povezuje Novi in Zadar. S tem se je oddaljenost med Reko in Zadrom zmanjšala za 48 km. Novo odprti del ceste je bil najtežji na vsej trasi nove jadranske ceste, ki bo, ko bo v celoti zgrajena, dolga 1320 km in bo

šla od Trsta preko Reke, Zadra, Šibenika, Splita, Dubrovnika, Kotora, Bara, Titograda, Kolašina, Kosovske Mitrovice do Skoplja. Cesta je nedvomno velika turistična pridobitev naše jadranske obale, saj je izletnikom odprla naročje pestrih lepot naših obmorskih krajev. Ob že zgrajenem delu ceste gradijo več motelov in gostinskih objektov. V dveh, treh letih pa bodo ob novi cesti zgradili 24 sodobnih hotelov. — V prvomajskih praznikih so na mednarodnem kmetijskem sejmu v Novem Sadu razdelili nagrade Zveze kmetijsko-gozdarskih zbornic Jugoslavije najboljšim domačim živinorejcem in kmetovalcem. Za živinorejo so razdelili skupno 20,850.000 din, za druge kmetijske stroke pa 9,150.000 din. — Med številnimi pozdravi, ki jih je prejel predsednik republike Tito za prvi maj, je bila tudi čestitka in sporočilo delovnega kolektiva našega velikega inštituta za jedrsko energijo v Vinči pri Beogradu. Njihovo sporočilo pravi: »V kratkem bomo usposobili za obratovanje nov jedrski reaktor z močjo 10 megavatov. Ta reaktor bo osnova za začetek široke uporabe jedrske energije v miroljubne namene...«

»Tako iz srca radi te imamo, saj si izšel iz naših vrst in si tako ves naš...« Sleherno srečanje našega ljudstva s predsednikom Titom to pove odkrito in jasno, s pristrčno radostjo resnične ljubezni, zaupanja in predanosti. Vsako leto je 25. maj — predsednikov rojstni dan — naš vesel skupni praznik, kakor je skupna naša želja, da bi bil krepak in zdrav še dolgo, dolgo med nami

Boris Kocijančič, predsednik Sveta za kulturo in prosveto LRS

Narodni parki Slovenije

Vse države si v današnjem času prizadevajo, da bi ohranile svoje najlepše pokrajine ali vsaj njihove dele v prvobitni lepoti. Take zavarovane pokrajine, v katerih naj bi se življenje razvijalo po naravnih zakonih, brez poseganja s strani človeka, imenujemo narodne parke. Le-ti so kaj različni, kakršna je pač dežela, njena razsežnost in njene prirodne posebnosti. Zelo znani narodni parki so v Ameriki (Yellowstone), v Afriki (Kongo), pa tudi v deželah z gosto naseljenostjo jih imamo, v Švici, Nemčiji, Franciji in drugod.

Razvoj moderne družbe je izredno nagel in vsestranski. Civilizacija se širi v silnem zamahu po vsej zemeljski obli. Še pred kratkim povsem neznane dežele, v katerih so bili širni gozdovi in različne vrste divjih živali, so danes gosto naseljene, gozdovi izsekani, mnoge živali pa povsem zatrite. Moderna civilizacija sicer ustvarja za človeka boljše življenjske pogoje, hkrati pa neusmiljeno uničuje prvobitnost narave. In vendar človek ne živi samo za današnji dan. Zato je prav, da zavaruje pred uničenjem najlepše, kar

posamezna dežela premore, da prepreči civilizaciji nesmotrno gospodarjenje, da si obvaruje možnost razvedrila, osvežitve in spoznavanja narave v njeni pravi, nepokvarjeni obliki.

Glavni razlog za naglo spreminjanje zemlje je moderno gospodarstvo, ki se izredno naglo razvija in ki zahteva vedno več novih tovarn in surovin zanje. V mnogih primerih so velike tovarne zamenjale preprostejše oblike materialne proizvodnje; okrog njih pa so zrastle cela mesta. Res dajejo tovarne mnogim ljudem zaslužek, prav tako pa je močan njihov kvarni vpliv na okolico s tem, da dim in razni plini zavirajo rast rastlinstva, odpadne vode onečiščujejo reke in potoke, jih okužujejo in uničujejo življenje v njih. Na spremembe v zunanji sliki narave vpliva seveda tudi silno povečanje števila prebivalstva. Naraščanje proizvodnje, moderna zdravniška ve-da in boljši življenjski pogoji podaljšujejo človekovo življenje. Vse to pa seveda vpliva na naravo, ki mora dati vsem možnosti za življenje, v mestnih naseljih pa je treba najti prostora za naraščajoče število prebivalstva. Vse ito pa povzroča, da prvobitnost narave naglo izginja.

Vendar ustanavljanje narodnih parkov nima namena, da bi se človek povrnil v preprostejše življenje. Kolo zgodovine gre svojo pot naprej. V narodnem parku želimo le ohraniti del narave v njenem nedotaknjenem stanju.

Povojni čas vključuje tudi Jugoslavijo v nagel gospodarski razvoj, ta pa prinaša s seboj tudi pri nas opisane nevarnosti za uničenje narave in njenih lepote. V zadnjih letih so se nekatera naša mesta zelo povečala, zrasle so nove tovarne in vedno več hiš se gradi tudi tam, kjer pred nekaj leti sploh ni bilo človeških naselij. Bilo bi zelo nepravilno, če ne bi skrbeli za naše pokrajinske lepote, saj slovi Jugoslavija zaradi njih po vsem svetu. Če pa ima kdo pravico in dolžnost zavarovati lepoto pokrajine, tedaj smo to še prav posebej Slovenci. Naša dežela srečno spaja lepote alpskih gora z zelenimi gozdnatimi gričevji in sega v panonsko nižino. Velik del tvori Kras s svojimi čudovitimi pojavi, ponikalnicami, kraškimi jamami (Postojnska jama) itd. Imamo tudi svojo morskobalo, ki je sicer po mirovni odločbi velikih sil znatno manjša kakor bi nam po pravici pripadala. Toľiko lepote je malokje zbrane na tako majhnem koščku sveta.

Že doslej smo v Sloveniji skušali varovati posamezne naravne lepote in znamenitosti, toda to je bilo mogoče le v manjšem obsegu. Po novem zakonu o narodnih parkih, ki ga je letos sprejela slovenska ljudska skupščina, pa bo mogoče zavarovati cele pokrajinske predele na tak način, da bodo nudili obiskovalcem pouk, vzgojo in razvedrilo. Ker se lahko vključijo v narodni park posamezne vasi ali več naselij, ozemlje narodnega parka ne bo povsem izvzeto iz splošnega

razvoja. Namen narodnega parka namreč ni, da bi bilo tako področje muzej v slabem pomenu besede. Vendar se opravlja vse gospodarjenje v narodnem parku (sekanje gozdov, zidanje novih hiš, elektrarn, tovarn itd.) pod posebnim nadzorstvom, tako da bodo ostale njegove posebnosti in lepote čimbolj neokrnjene. Rastlinstvo in živalstvo naj v njem živi in se razvija in naj nihče ne zavira njegovega svobodnega razmaha. Zato v narodnih parkih ni paše, lova, ribolova, izsekavanja gozdov, ruvanja in trganja cvetic, skratka vsega, kar bi kakorkoli spremenilo prvobitni način življenja.

Cepprav še ni trdno določeno, kje bodo v Sloveniji narodni parki, je skoraj gotovo, da bodo v Triglavskem pogorju, v gornji Savinjski dolini in povsod tam, kjer je potrebno, da zavarujemo najbolj značilne pokrajinske lepote in znamenitosti. Danes je to še mogoče. Narava je še na mnogih mestih ostala nedotaknjena. Toda razvoj gre tako pot, da bi že v kratkem času to ne bilo več mogoče. Z vsega sveta pa imamo dokaze, da se uničena lepota z nikakršnimi sredstvi ne da več povrniti.

Naš novi zakon predpisuje, da bo narodni park proglasila ljudska skupščina s posebnim odlokom. S tem je zagotovljeno, da bo vsak primer res temeljito pregledan in da bo na narodni park res vsak prebivalec naše republike ponosen.

V kratkih besedah smo skušali prikazati, kaj so narodni parki in zakaj jih države v vseh predelih sveta skrbno varujejo. Še posebej pa je razumljiva skrb za ohranitev prirodnih lepote in značilnosti pri nas, kjer je briga za človeka ena glavnih nalog naše družbe. Zato želimo med drugim ohraniti čimveč pokrajinskih predelov takih, po kakršnih slovi naša dežela in ki nudijo delovnemu človeku razvedrilo in osvežitev.

OBVESTILO

Zvezni izvršni svet je sprejel novo carinsko uredbo, po kateri se ukinjajo vse dosedanje carinske ugodnosti in so carine prosti le predmeti, ki se običajno oprasčajo pri vseh carinah. Razen tega so carine prosti tudi državljani jugoslovanskega porekla in jugoslovanski državljani z bivališčem v tujini — ekonomski emigranti (izseljenci), ki pridejo v Jugoslavijo na obisk k sorodnikom, toda samo za predmete, ki jih prinesejo ob tej priložnosti v državo in imajo skupno vrednost največ 150.000 dinarjev.

Več o novi carinski tarifi bomo poročali v prihodnji številki »Rodne grude«.

*Logarska
dolina,
eden čudovitih
predelov
Slovenije,
ki bo postala
naš narodni
park*

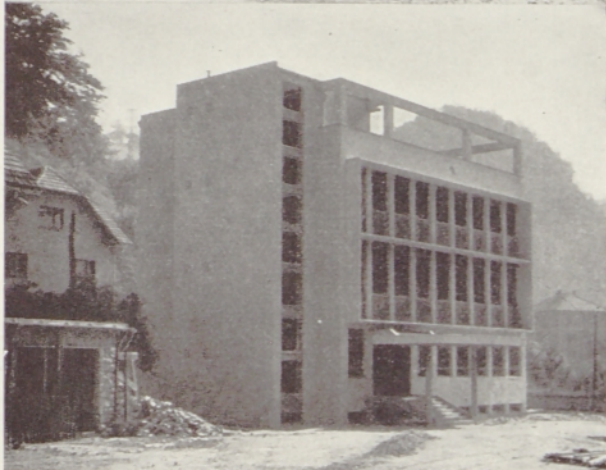
PODOBA STAREGA ZAGORJA **se spreminja**

Čeprav smo pri nas v Zagorju zadnja leta marsikaj uredili in obnovili, smo vsi skupaj v en glas ugotavljali: gradimo, gradimo, zidamo, urejemo, pa se še ničesar ne pozna. Imeli smo toliko želja, da bi morali imeti sile denarja, da bi zadostili našim apetitom. Navsezadnje pa smo le poslušali glas pameti in začeli tam, kjer dober gospodar venomer prične. Rekli smo: tole moramo imeti, pa ono tudi; to pa ono, pa tistole naj še počaka.

Odločili smo se torej za načrtno delo. Rekli smo, da nam najbolj manjka stanovanj. Toliko

in toliko ljudi še vedno stanuje v neprimernih stanovanjskih razmerah. Za te ljudi moramo zgraditi sodobna in ustrezna stanovanja. Če bi prišli tale hip v Zagorje, bi videli, da na vseh krajih zagorske doline rastejo iz tal večnadstropne stanovanjske hiše. Letos bo našlo boljše streho nad seboj nekaj nad sto petdeset ljudi. Drugo leto mnogo več in vsako leto več. Stare hiše pa nameravamo podreti, da ne bodo kazile novega, lepšega Zagorja.

Drug zelo pereč problem zagorskih občanov je preskrba s kruhom. Dve majhni pekarni, ki

Gradnja nove šole na Rudniku hitro napreduje. Odrpajo bodo letos na Dan rudarjev

Bančno in poštno poslopje v Hrastniku je ena izmed najlepših hiš tega kraja

imata zastarele naprave, nista bili kos ustreči vsem občanom. Zdaj ko so podrli »Poduro«, eno izmed najstarejših hiš Zagorja, v kateri je bila rudniška pekarna, bi preskrba s kruhom postala še bolj nemogoča. Zato je občina že začela graditi novo, sodobno pekarno, ki bo imela zmogljivost 500 kg kruha na uro. Nov pekarski obrat bo dograjen že do začetka letošnjega maja, s tem pa bodo Zagorjani enkrat za vselej rešeni skrbi, kje dobiti najosnovnejšo vsakdanjo življenjsko potrebščino.

Vse kaže, da bo letos Zagorje dobilo še drug kos betonirane ceste. In sicer od Košenine do železniške postaje. Poprej pa bodo morali preusmeriti potok Medijo. Če ne bo nepredvidenih ovir, bodo motorna vozila in seveda ljudje zdrčali po novi cesti že 29. novembra. Ob sedanji betonirani cesti pa so nam električarji postavili zares močne drogove, kamor so namestili luči tako, da je zdaj zelo prijeten sprehod ob večernih urah po tej — Zagorjani pravijo — zagorski magistrali.

Napak bi bilo, če bi pozabili omeniti gradnjo Delavskega doma. Ta je že skoro dograjen, zdaj so začeli urejevati notranjost. Upamo, da se nam bodo vrata te zares lepe hiše odprla za naš državni praznik, ki ga bomo letos še prav posebno lepo praznovali. Ne bom se zlagal, če rečem, da vse Zagorje komaj, komaj čaka tega trenutka, saj je že zares zadnji čas, da dobimo hram, v katerem bodo vsestransko zaživela naša delavska društva. Delavski dom bo zarišče in duhovno poslopje vsega našega družbenega življenja. Zaaktivizirali smo nekatere slovenske umetnike, da nam pokažejo svoje znanje in na nekaterih stenah v notranjosti doma napravijo svoje umetnine.

Vidite, itako se staro Zagorje umika novemu Zagorju: lepšemu, dostojnejšemu rudarskemu kraju, v katerem živi in dela nad štiri tisoč delavcev.

M. V.

Pevsko društvo »Zvon« v Holandiji

bo praznovalo tridesetletnico

Sem naročnik »Rodne grude«, odkar je začela izhajati. V njej berem vesti iz vseh krajev sveta, kjer živijo Slovenci. Iz Holandije se pa zadnje čase kar nič ne sliši, kakor da bi ne bilo tukaj nobenega Slovence več. Pa ni tako. Res je le to, da pri nas ni študiranih ljudi, ki bi se ukvarjali s pisanjem. Tukaj živimo samo rudarji, pa še ti smo večinoma že upokojeni. Imamo društva svete Barbare in pevsko društvo »Zvon«, ki bo letos praznovalo tridesetletnico obstoja. V tem društvu sta samo še dva stara člana, ki imata nad 50 let, ostalo je pa sama mladina, večinoma tukaj rojena. Pevovodja je Holanec profesor Willems, ki se zelo zanima za slovenske pesmi. Naša mladina je tudi že nekajkrat nastopila v televiziji s slovenskimi narodnimi plesi. Plesalce so spremljali naši slovenski muzikantje v narodnih nošah. Tudi naših starih običajev se še zvesto držimo. Na veliko nedeljo smo se zbrali Slovenci iz vsega Limburga v cerkvi. Zapel je velikonočni zvon, velikonočne pesmi pa je igrala holandska godba, ki je lani obhajala že 75-letnico obstoja. Ta godba sodeluje pri našem velikonočnem praznovanju že celih 25 let in bi bili užaljeni, če jih ne bi povabili. Imeli smo tudi procesijo, nato pa smo se razšli na domove. Popoldne pa je naše pevsko društvo »Zvon« obiskalo Slovence v Merksteinu v Nemčiji.

L. Strman, Herlerheide

Tone Pavček

DOLINA

*Izza vsega tega je neka lepa dolina.
Cvetovi češenj, oblakov in let,
ujetih med majave meje spomina
srcu hitijo uspavanke pet.*

*Tam odpočijejo trudni koraki,
tam je od nekaj le jutro biló
in misli zelene in mehki oblaki,
ki daleč na nebu ko ajda cveto.*

*Zato hodim v svojo lepo dolino
dan za dnevom pod drevje sedet,
gledat oblake, iskat domovino
in neki lepši svet...*

Asta Malavašič

PESEM O POMLADI

*Pri nas doma je zdaj pomlad.
Vsa žametna so polja prebujena
in sončni žar — mehak in zlat —
med trave lega.*

*Pri nas doma je zdaj pomlad.
Že slutim prhutanje drobnih ptic,
ki vračajo se spet do rodnih gnezd.
Zaspala jim je v žilah pesem cest
bežečih preko sinjega neba.
Zdaj najmočnejši je od vseh želja
privid o miru prepletenih trav
nekje v naročju ljubljenih goščav.*

*Pri nas doma je zdaj pomlad.
Ko tavam po asfaltu tujih mest
vem, da je take ni nikjer drugje...*

Vencelj Perko

Ob spominu na veliko stavko jeseniških kovinarjev leta 1935

Autor teh spominov tovariš Vencelj Perko je znan izpred vojne kot dolgoletni borec za pravice kovinarjev na Jesenicah. V času omenjene stanke je bil glavni delavski zaupnik. Danes je direktor velike tovarne farmacevtskih proizvodov v Sloveniji, podpredsednik združenja kemične industrije Jugoslavije in podpredsednik trgovinske zbornice za Slovenijo.

Boj, ki so ga vodili jeseniški kovinarji za svoj življenjski obstoj v stari Jugoslaviji, ima bogato zgodovino in sega daleč nazaj, od začetnih bojov prvih delavskih pionirjev, ki so morali z veliko vero in pogumnostjo premagovati malodušnost svojih sodelavcev, do množičnega spoznanja, da le združeni delavci lahko uspešno branijo svoje pravice. Ta boj je bil posebno težak med prvo in drugo svetovno vojno, ko so morali jeseniški kovinarji stati vedno na straži, da jim vodstvo podjetja ne bi znižalo plač in poslabšalo že itak težke delovne pogoje. Izkoriščanje delavcev je v najbolj surovi obliki izvajal nad kovinarji glavni delničar Kranjske industrijske družbe in poznejši narodni izdajalec Avgust Westen. Leta 1935 je začel brezobzirno kršiti obstoječo kolektivno pogodbo. Sindikalne voditelje je premeščal na slabša delovna mesta ali pa jih je odpuščal. Vse intervencije izvoljenih delavskih zaupnikov so bile zaman. V takem položaju kovinarji niso imeli nobenega drugega izhoda več, začeli so se pripravljati na stavko.

11. julija 1935 je bilo za stavko vse pripravljeno in dogovorjeno. 12. julija ob 6. uri zjutraj je nočna izmena delavcev javniških obratov, kjer je bilo kršenje kolektivne pogodbe najhujše, ostala v tovarni. Skupno z drugo izmeno, ki je v tem času prišla na delo, je ustavila vse obratovanje. Žene in dekleta pa so zastražile vhode v tovarno in pazile, da se kakšen stavkokaz ali provokator ne bi mogel vtihotapiti v tovarno. Med stavko so kovinarji sestavili svoje zahteve v 18 točkah, ki so bile podlaga za pogajanja z vodstvom tovarne. Podjetje je zahteve delavcev odbilo. Sedaj so stopili v stavko tudi delavci vseh ostalih jeseniških obratov. Na vodstvo podjetja je solidarnost delavcev delovala kakor bomba, saj je še vedno računalo, da bo stavko zlomilo. Sile, s katerimi je direkcija podjetja računala, so bili žandarji, ki so stali za njenim hrbtom. Takratni ban Natlačan je poslal v pomoč podjetju v zaprtem vagonu na Jesenice še 40 žandarjev specialistov. Že pred drugo uro popoldne so zaprli vse dohode v tovarne in postavili nočne straže. Žandarji so začeli surovo napadati žene in otroke, ki so nosili hrano stavkujočim delavcem. Celo noseče žene so preteпали.

Surovo ravnanje žandarmerije je mobiliziralo vso javnost. Jeseniški trgovci in obrtniki so v znak solidarnosti s kovinarji proglasili 6-urno protestno stavko. Zavedali so se, da bo ogrožen tudi njihov življenjski obstoj, če delavci ne bodo boljše zaslužili. Enoten nastop delavcev in vse napredne javnosti je vodstvo tovarne prisililo na popuščanje. 18. julija dopoldne so predstavniki podjetja izjavili, da so pripravljene obravnavati in sprejeti predložene delavske zahteve. Ob eni ponoči so se delavci zbrali v tovarni, poslušali poročila svojih predstavnikov in sklenili, da prenehajo s stavko, ker je direkcija podjetja v glavnem sprejela njihove zahteve.

Ta zmaga je dvignila zavest jeseniških kovinarjev. V delavske sindikate so vstopili tudi doslej še neorganizirani delavci. Zavedali so se, da bo podjetje vedno znova poskušalo poslabšati njihovo življenjsko raven in so sklenili, organizirani in enotni, da tega ne bodo dopustili.

Sedaj tudi na Jesenicah že dolgo ni več nekdanjih gospodarjev v tovarni. Življenje delavcev se je spremenilo in izboljšalo. Danes tudi jeseniški kovinarji sami upravljajo to veliko tovarno, ki je zrasla s pomočjo njihovih žuljev. Spominjajoč se bogatih tradicij borbene preteklosti vlagajo skrajne napore, da bi čimveč doprinesli k skupnemu blagostanju vseh delovnih ljudi naše dežele.

Delavci žične valjarne na Jesenicah med stavko l. 1935

Odbor društva »Lunder-Adamič« št. 28 SNPJ v jubilejnem letu 1958. Sede od leve: Molly Plut, članica nadzornega odbora, Anton Wapotich, tajnik, Krist Stokel, predsednik, John Marn, podpredsednik. Stoje: Frank Plut, blagajnik, Louis Zele, predsednik nadzornega odbora, Rose Rekar, član nadzornega odbora, Joseph Okorn, zapisnikar, Jack Žagar, reditelj.

Jubilej društva »Lunder-Adamič«

Lani v novembru je to društvo praznovalo svoj zlati jubilej s spominsko prireditvijo, ki je bila 9. novembra v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave. Objavljamo govor predsednika mr. Krista Stokla, v katerem je na kratko orisal zgodovino društva, ki je bilo ustanovljeno po znanih septembrskih dogodkih v Ljubljani l. 1908, ko je avstrijska soldateska ubila strojnika Lundra in študenta Adamiča. Društvu »Lunder-Adamič«, ki je prispevalo lep delež k razvoju naše kulture na tujem, tudi mi toplo čestitamo in mu želimo na nadaljnji poti mnogo novih uspehov.

O letošnjem božiču (lani op. ur.) bo poteklo pol stoletja, odkar se je zbralo osem mož, ki so postavili temelj novemu dramskemu društvu, ki je nasledilo potujoče Slovensko dramsko društvo. Ti moške, katerih se danes ob proslavi našega zlatega jubileja častno spominjamo, so bili: Jakob Hočevar, Rudolf Perdan, William Candon, Avgust Kužnik, Frank Česen, Jerry Urbas, Joseph Mrhar in Louis Oražem. Žal, da je usoda pač taka, da že večino teh mož pokriva zemlja.

Datum 25. november 1908 mi pomemben le za nas, ki smo zdaj pri društvu kot podporni člani. V isti meri je pomemben za naše življenje na dramatičnem polju skozi več kot 40 let, ko je bilo to v resnici živahno. Zasluga za to zanimanje in udejstvovanje v naši dramatikki gre v veliki meri prav našemu društvu »Lunder-Adamič«. Ni odveč, če naglasim, da je prav dramatika tista,

v kateri se najbolj odraža veličina naroda na kulturnem področju.

Pod pokroviteljstvom društva »Lunder-Adamič« je bilo med leti 1909 in 1916 uprizorjenih 28 predstav, kar je bilo za takratne razmere izredno veliko.

Naj mi bo dovoljeno, da danes, ko s ponosom gledamo na sad semena, vsejanega pred petdesetimi leti, omenim dva sobrata, ki žal že počivata v grobu, a sta toliko doprinesla k uspehu in napredku, da ne bi bilo prav, če bi ju ne omenili. To sta Avgust Groboljšek, ki je bil več let režiser dramskih prireditev, in William Candon, ki je bil ustanovni član in skozi vso dobo do svoje smrti uradnik pri društvu. Danes se klanjamo njihovu spominu, duh bratstva in vzajemnega dela, ki so ga začeli, pa naj živi in preveva nas do zadnjega diha.

Društvo »Lunder-Adamič« se zaveda, da je narod brez kulture mrtev narod, zato je vedno stremelo za tem, da se dejansko in gmotno podpirajo naša kulturna prizadevanja. Skozi petdesetletno dobo je društvo širilo narodno zavest in zdaj ob nastopu drugega polstoletja obljublja, da bo nadaljevalo to svojo častno vlogo za sprehajanje bratstva med nami.

Danes terjajo od nas razmere v svetu vse več kakor nekdanj. S trdno voljo pa bomo premostili vse težave ter ne bomo klonili silam, ki skušajo zasejati med narode duh sovraštva in uničiti na-

predek, ki smo ga dosegli po zaslugi prizadevanj naših vrljih prednikov. V tem smislu bomo še okrepili naše napore in nadaljevali z zavestjo, da bo dobro, pošteno in z bratstvom prežeto delo zdrav sad in zdrav narod za nami.

Pod okriljem Slovenske narodne podporne jednote bo društvo »Lunder-Adamič« širilo duh bratstva ter z dobrim zgledom pritegnilo v svoje vrste našo mladež, da bo za nami nadaljevala začeto delo na naši kulturni in podporni njeni. Živeli gostje, člani in prijatelji! Da bi se tako sešli še na marsikateri prijetni jubilejni proslavi!

Ob jubileju

CVETKA

A. KRISTANA

Prav na kratko se danes ustavimo ob jubileju moža, ki ga naši rojaki širom ZDA skoraj prav tako dobro poznajo kakor mi doma, ne sicer osebno, ker do danes še ni bil v Ameriki, pač pa po njegovih člankih in dopisih v izseljenskih publikacijah in listih. To je Cveto A. Kristan, naš uredniški sodelavec, ki je v svojem dolgoletnem publicističnem delovanju pisal že o številnih jubilejih naših zaslužnih rojakov, društev, organizacij itd., ki neprestano zbira najdrobnejše podatke o žitju in bitju naših rojakov na tujem, zlasti v ZDA, jih dopolnjuje, izpopolnjuje in publicira s tolikšno ljubeznijo in zavzetostjo, kakor da je sam izseljenec. Pri vsem tem pa nam je hotel ves skromen zatajiti svoj lastni dvojni jubilej, ki ga letos praznuje: štiridesetletnico, odkar se udeležuje v naprednih delavskih organizacijah kot publicist in organizacijski sodelavec, in petintri-deset let, kar je s svojim publicističnim delom najtesneje povezan z našimi rojaki v ZDA.

Cveto je sin znanega socialista, publicista in združnega delavca Antona Kristana, ki je bil leta 1927 tudi pol leta na obisku med našimi rojaki v Ameriki, kjer so imele napredne socialistične organizacije že vrsto let stike z domovino. Po prvi svetovni vojni je bila leta 1928 ustanovljena v Ljubljani Izseljenska liga kot organ socialističnih, združnih in strokovnih organizacij. Ta liga je organizirala izlete rojakov v domovino in vzdrževala tudi gospodarske stike. Prvi izlet rojakov v domovino, organiziran po Izseljenski ligi, je bil leta 1928, drugi, ko so člani SNPJ v treh

velikih skupinah obiskali domovino, pa leta 1930. Skupine so vodili rojaki Aleš, Olip in Zupančič. Pozneje so se zaradi gospodarske krize gospodarski stiki zmanjšali, povečali pa so se pismeni. Delavska založba Cankarjeva družba v Ljubljani je izdala 12 knjig, ki so bile istočasno kot za njene člane tiskane tudi za izseljensko Prosetno matico Jugoslovanske socialistične zveze v ZDA.

Cveto Kristan, od leta 1925 tajnik Zveze gospodarskih zadrug za Jugoslavijo v Ljubljani, je postal že leta 1924 obenem s slovenskimi proletarskimi pisatelji in pesniki Tonetom Seliškarjem, Miletom Klopčičem, Tonetom Čufarjem, Angelom Cerkovnikom, Ivanom Vukom in drugimi stalni sodelavec ameriških listov Prosete, Proletarca in ameriškega Družinskega koledarja. V letih 1928 do 1931 pa je bil tudi tajnik Izseljenske lige v Ljubljani. Z leti so se stiki poglobljali, krepili. Cveto se je tako pismeno in osebno seznanil z vrsto naših vidnih naprednih rojakov. Kot vesten kronist je sledil in beležil vsa važnejša dogajanja iz življenja naših ljudi v Ameriki ter jih seznanjal z dogajanja v domovini.

Med vojno so se ti stiki pretrgali. Kakor številni drugi kulturni delavci je bil tudi Cveto A. Kristan preganjan od okupatorja. Najprej je bil zaprt v zloglasnih begunjskih zaporih, nato pa z družino izgnan v Srbijo. Po vojni je vzpostavila stike z rojaki po svetu na novo ustanovljena Slovenska izseljenska matica, kjer je Cveto A. Kristan od ustanovitve predsednik njenega nadzornega odbora zgodovinske sekcije in stalni sodelavec Slovenskega izseljenskega koledarja in revije »Rodna gruda«, pri kateri je tudi član uredniškega odbora. Čeprav je poklicno zelo zaposlen kot urednik založbe »Kmečka knjiga« v Ljubljani, oziroma zdaj pri oddelku za tisk in propagando Glavne združne zveze LRS v Ljubljani, in ima poleg tega še številne odgovorne funkcije, lahko trdimo, da je izseljenstvo njegov najljubši »konjiček«, ki se mu posveča z vsem srcem. S članki in dopisi v »Rodni grudi«, Slovenskem izseljenskem koledarju, slovenskih časov-

pisih in radiu stalno informira slovensko javnost in naše rojake v drugih deželah sveta o življenju in delu naših ameriških izseljencev. Skrbno, vestno, kakor pravi ljubitelj, zbira najdrobnejše vesti, beleži in tako sestavlja mozaik zgodovine naših ameriških izseljencev. Pred nekaj leti je Slovenska izseljenska matica izdala njegovo publikacijo »O gospodarskem udejstvovanju ameriških rojakov«. V zadnjem času pa zbira gradivo za sestavo življenjepisov znanih ameriških Slovencev za Slovenski biografski leksikon. Napisal je že življenjepise Franka Sakserja, Franka Zaitza, Janka Roglja in Antona Gardna. V delu pa ima življenjepise Franka Petricha, Vincenta Cainkarja, Jožeta Zavertnika in druge.

Kako rojaki cenijo njegova prizadevanja, dokazujejo tudi njihova pisma. Naj navedemo le nekatera: Rojak Frank Zaitz iz Chicaga, nekdanji dolgoletni urednik vrste ameriških listov in Ameriškega koledarja, je zapisal: »Ti si eden tistih redkih, ki so se zanimali za življenje rojakov v tujini in pisal o njih. Omenjal si osebe, kakor nihče drug v tolikšni meri...«

Košček Holandije pri Mengšu

Številni Ljubljancani sedejo ob medeljah na svoje konjičke, motorizirane ali kar običajne bicikle ter se popeljejo na prijeten izlet po lepi cesti preko črnuškega mostu ob vznožju Kamniških planin in 20 minut od tam na Mengeško kočo. Od tam je res lep razgled. Marsikateri pogled se ustavi na nekam čudni vetrnici tam v dolini. Izdelal jo je Tone Vahtar, ključavničar iz Topole pri Mengšu, ki si je pred leti kakor številni naši ljudje služil trdi vsakdanji kruh v Franciji in nato v Holandiji. Tone je hodil po svetu z odprtimi očmi. Posebno ga je zanimala mehanizacija cvetličnih nasadov v Holandiji. Ko se je vrnil na rodno grudo, mu žilica ni dala miru. Po težkih vztrajnih prizadevanjih je izdelal 20 m visoko vetrnico. Sprva ji je namenil, da bi mu polnila akumulator in s tem pripomogla do električne razsvetljave. Toda zdaj ji tega dela ni treba več opravljati, saj je tudi Topola elektrificirana. Tako pa je lična vetrnica dobila novo nalogo. Črpa mu vodo iz vodnjaka v rezervoar in tako ima tekočo vodo v hiši, hlevu itd.

Vetrnica ima 2 m globoke betonske temelje ter velik rep, ki jo obrača proti vetru. Do zdaj je kljubovala že meštevilmim nevihtam in viharjem, ki so prihrumeli s kamniških vrhov, z njo pa je Tone Vahtar tudi dokazal, da našemu izseljencu ni cilj samo goli zaslužek, temveč, da se obenem tudi marsičesa nauči.

Prof. Letinič

Rojak Anton Gardn iz Mattawana, Michigan, znani sodelavec ameriških listov, pravi: »Ko sem bral Vašo brošuro (O gospodarskem sodelovanju ameriških rojakov — op. uredn.), sem si mislil: »Saj on bolje pozna naše življenje in vse, kar se je in kar se še dogaja med nami, kakor ga pozna kdorkoli izmed nas. Večkrat pišete o stvarih, ki so že zdavnaj mimo nas in katere smo mi že pozabili ali pa jim posvečamo premalo pozornosti. In vendar je marsikaj iz naše preteklosti zelo zanimivo in pomembno. Večkrat si mislim, če kdo, bi Vi lahko napisali zelo zanimivo zgodovino o ameriških Slovencih. Upam, da Vam bo to kakšna ustanova v Ljubljani omogočila...«

Dr. F. J. Kern iz Clevelanda, Ohio, pa pravi: »Bral sem mnogo Vaših člankov o slovenskih izseljencih in se čudim, kje dobite tako podrobne podatke...«

Prav pristrčno čestitamo sodelavcu Cvetku A. Kristanu k lepemu jubileju in želimo, da bi se uresničila želja rojaka Gardna in bi nam napisal zgodovino o ameriških Slovencih, ki je najpomembnejše poglavje slovenskega izseljenstva.

Ina Slokan

P O D O M A Č I D E Ž E L I

— Dragatuš že več let praznuje svoj občinski praznik. Zanj si je izbral 5. maj, in to v spomin na petomajske volitve v stani Jugoslaviji, ko je padel, zadet od orožniške kroglice, France Gorše iz Sel pri Dragatušu, in v spomin na drugi peti maj leta 1944, ko so nemška in ustaška letala bombardirala Dragatuš, pri čemer je imel dosti zaslug kočevski dekan Peter Flajnik, ki je nekje zvedel, da je v Dragatušu glavni štab narodnoosvobodilne vojske in je, misleč, da je to res, to izdal Nemcem v Kočevju.

— V metliški občini bo letos zagorela električna še v Boginji vasi in v Malem Lešču, tako da bo vseh 58 vasi in zaselkov končno imelo elektriko. Zdaj ko imajo novo veliko vinsko klet, hočejo poskrbeti tudi za povečanje vinskega pridelka. Zato bodo na metliški Veselici, v Bočki in okolici zasadili okrog 25 ha mlade trte predvsem znane metliške črnine.

— V Dragatušu krčijo steljnike. Na 56 ha, kjer je doslej uspevala le stelja, bo še letos zrasel oves, lupina, detelja in travna mešanica.

— Za nad 335 milijard dinarjev gradbenih del bodo letos opravili v Jugoslaviji. Vrednost vseh gradbenih del, izvršenih v Jugoslaviji lani in predlanskim, je znašala 601 milijardo dinarjev. Obseg letošnjih gradbenih del pa je približno enak lanskemu.

— Tri in pol milijarde bo stala nova mestna bolnišnica z opremo, ki jo nameravajo v prihodnjih letih zgraditi v Ljubljani. Zgradili jo bodo na prostoru za novo polikliniko. Nova bolnišnica bo imela pet oddelkov s skupno 750 posteljami.

— Ob obletnici smrti Borisa Kidriča so bile tudi letos iz posebnega sklada, imenovanega »Sklad Borisa Kidriča«, razdeljene nagrade za najboljša znanstvena dela v preteklem letu, kakor tudi nagrade za razpisane teme. Razdeljenih je bilo skupno enajst nagrad. Prvo nagrado v znesku 600.000 dinarjev je prejela skupina ljubljanske kirurške klinike pod vodstvom prof. dr. Božidarja Lavriča za uspešno in zelo komplicirano operacijo srca.

— Dveletna kmetijska šola v Vipavi, ustanovljena pred dvema letoma, bo v kratkem zaključila drugi letnik. Fantje in dekleta, ki so jo obiskovali, so si v njej pridobili mnogo znanja o sodobnem načinu kmetovanja.

— Adlešičani so letos 22. marca že šestič proslavili svoj občinski praznik v spomin na dan, ko je 6. oktobra 1945 VIII. partizanska brigada pošteno naklestila nemške in ustaške požigalce in tatove, ki so požgali in oropali Adlešiče in osem okoliških vasi.

— Prvo tovarno sintetičnih vlaken v Sloveniji bo dobila Ljubljana. Zgrajena bo pri Kemični tovarni v Mostah in bo začela obratovati leta 1962. Prvo leto bodo proizvedli 350 ton perlona, kasneje pa bodo proizvodnjo povečali na letno 700 ton.

Volče na Primorskem

Vas Gonjače v goriških Brdih spomladi

Tovarna »Elektronika« v Horjulu pri Ljubljani

Horjulska dekleta, zaposlena v novi tovarni pletenin »Rašica« v Horjulu, so zadovoljna, ker so doma dobila zaslužek

— Trajekt (prevozni splav) je aprila začel voziti med Krkom in Crikvenico. Vozil bo štirikrat dnevno. V poletni sezoni bo omogočil turistom z avtomobili dohod na lepi otok Krk.

— Za nad tri milijarde dinarjev vina so lani izvozili iz Jugoslavije. V primeru z letom 1957 je izvoz vina narasel za 40 odstotkov.

— V treh nočeh v začetku marca so ulovili 4 vagone sardel ribiči na severni obali otoka Krka. To je vsekakor zelo nenavadna ribiška sreča za ta letni čas.

— Proti otroški paralizi je bilo v Sloveniji cepljenih s Salkovim cepivom že 250.000 otrok. Zdaj epidemičnih primerov te bolezni v Sloveniji ni več.

— Deseta obletnica prve knjigarne v goriških Brdih je bil pomemben dogodek, ki so ga domačini v Dobrovem proslavili s posebno prireditvijo, ki je imela bogat kulturni program. Da Brici radi posegajo po dobri knjigi, nam povedo tudi naslednje številke: knjigarna je imela v letu 1953 za 774.677 din, lani pa že za 2.681.937 din prometa. To je jasen dokaz, da je Mladinska knjiga iz Ljubljane, ki je ustanoviteljica te knjigarne, dobro poznala veliko potrebo po dobrih domačih knjigah v teh krajih, saj so Brici najbolj prizadeti zaradi meje, ki je odrezala staro Gorico.

— V Šoštanju lepo napredujejo gradbena dela za zgraditev druge faze tamošnje velike termoelektrarne, ki bo po razširitvi največja termoelektrarna v naši državi z zmogljivostjo 135.000 kilovatov.

— Pet novih žičnic nameravajo zgraditi v mariborskem okraju, in sicer na Glažuti, Lovrencu na Pohorju, Uršlji gori, Črni na Korškem in k Ribniški koči.

— Najbogatejše naftno polje v državi so odkrili blizu Siska. Tu bodo začeli s črpanjem nafte že letos. Računajo, da bodo zato na črpali na Hrvaškem letos za milijon ton nafte več kakor lani.

Ob praznovanjih se naša gorenjska dekleta rada postavijo z narodno nošo

Golar v mlajših letih

80-letni jubilej »očeta« Vdove Rošlinke

Ime pisatelja, pesnika in dramatika Cvjetka Golarja je znano tudi na oni strani Atlantskega oceana, saj igrajo njegovo veseloigro »Vdovo Rošlinko« precejkrat tudi naši ameriški izseljenci. O tem me uverjajo poročila, ki jih čitam v glasilu SNPJ Prosveti. To posrečeno gledališko delo spravi v dobro voljo vse obiskovalce slovenskih gledališč kjer koli.

Književnik Cvjetko Golar bo slavil letos v maju 80-letnico svojega plodnega življenja in je zato prav, če zvedo o tem nekaj več tudi bralci »Rodne grude«.

Golar se je rodil v mali kmečki družini na Gostecem pri Škofji Loki. Po materi je v sorodstvu s pesnikom Simonom Jenkom, tudi ona je bila doma s Sorškega polja. Gotovo je, da je Florijan Golar, kakor so sprva klicali sina, dobil pesniški talent po Simonu Jenku, ki nam je spesnil himno: »Naprej zastava Slave!«

Ljudsko šolo je obiskoval Florijan v Škofji Loki, v gimnazijo pa je odšel v Ljubljano. Sprejemni izpit je delal še v stari, takrat edini ljubljanski gimnaziji, na sedanjem Vodnikovem trgu. Gimnazije ni povsem dokončal, začel si je služiti kruh z novinarstvom že pred maturo in je bil najprej urednik celjske »Domovine«.

V ljubljanski gimnaziji, kjer se je začel družiti z napredno mladino, zlasti s pesnikom Murnom-Aleksandrom, si je spremenil ime Florijan v Cvjetka, stari prijatelji pa ga kličejo še zmeraj za Ferjana, pa tudi Fureta.

Golar je začel že kot dijak pisati pesmi. Prve je objavljali v mladinskem listu »Vrtcu«, pozneje pa se je oglašal v »Ljubljanskem zvonu« in drugih revijah. Največkrat opeva kmeta in kmečko delo, iskreno pa je vdan tudi rodni slovenski zemlji. Za povesti izbira rad snov iz kmetiškega življenja, zmeraj pa ima smisel za humor.

V razgovoru ob nedavnem obisku v Ljutomeru, kjer preživlja jesen svojega življenja sredi vinorodnih štajerskih gor, ko sem ga prosil, naj mi v kratkem označi svoje življenje, mi je šegavo dejal: »Kar zapiši, da sem kmet-poet!...« Potem je nagnil čašo in dejal poučno: »Pa ga srkniva! Kdor ga pije po pameti, ta ga pije — dolgo!...«

Golar je izdal doslej že več knjig svojih pesmi. Seveda so vse razprodane, ker zna pesnik ubrati tako struno, ki seže v srce. Po vojni je napisal tudi dve pesniški zbirki za našo mladino. Golar je izdal tudi nekaj pripovednih knjig, med njimi »Kmečke povesti« in »Pastirjevo nevesto«.

Posebno pa je uspel kot naturalistični dramatik z »Vdovo Rošlinko«, ki jo je napisal leta 1925, še istega leta je izšla izpod njegovega peresa »Zapeljotka«, leta 1931 »Dekle z rožmarinom«, naslednje leto »Dve nevesti« in kot zadnja »Ples v Trnovem«. V vsakem od teh gledaliških del je dobršen kos pristne in domače šegavosti, zato pa je Golar še posebej priljubljen kot dramatik. Mnogo Golarjevih pesmi pa je tudi uglašanih. Pesem »Pelin roža« je znana po vsem svetu. Besedilo je napisal Golar, uglasbil pa jo je skladatelj, zdaj že pokojni Peter Jereb, ki je bil dolga leta občinski tajnik v Litiji. Lahko povem, da sta se oba kulturna delavca spoznala prav v mojem domu v Litiji, to je bilo leta 1941, malo pred drugo svetovno vojno. Nekaj let kasneje so peli to Golar-Jerebovo pesem »Pelin roža« slovenski pevci pod vodstvom Rada Simonitija na mirovni konferenci v Parizu in pesem je tako ugajala Parižanom in drugim udeležencem mirovne konference, da so jo izvajali takrat v pariškem Radiu in jo je posnelo na gramofonske plošče celo več tovarn, ki izdelujejo gramofonske plošče. Morda ima to lepo pesem tudi kdo od vas. Zaigrajte si to ploščo zdaj ob 80-letnici še vedno krepkega avtorja, ki lahko s ponosom gleda na svoja dela.

Jože Zupančič

Zahvala štipendistke Slovenske izseljenske matice

Zahvaljujem se Slovenski izseljenski matici, da me je štipendirala skozi vsa štiri leta študija na filozofski fakulteti v Ljubljani. S tem mi je omogočila, da sem se lahko posvetila samo učenju, se hkrati seznanila s kulturnopolitičnim življenjem v Jugoslaviji in bolje spoznala domovino svojih staršev. V težkih trenutkih mi je bila Slovenska izseljenska matica prijatelj in vodnik.

Klarita Klinc

Spomladi, ko planšar odide v goro...

(Starodavni bohinjski običaj — »BASENGA«)

Spokojno leži prelepo Bohinjsko jezero pod strmimi stenami Pršivca, Komne in Vogla — v edinstvenem kotu pod očakom Triglavom! Odmaknjene od glavne ceste, ob vznožju triglavskega predgorja so vasi Stara Fužina, Srednja vas in Češnjica.

Spomladi pripravljajo vaščani vse, kar je potrebno za odgon živine »na počitnice« v nižje ležeče planine. Skorajda pri vsaki domačiji pošljejo čez poletje v gore po nekaj glav govedu pa tudi drobnice. Priprave so v polnem teku, planšarji, majerce in sirarji imajo polne roke dela, saj ni kar tako, če moraš skrbeti za toliko »lišek« in »šek«, ki že nemirno ostajajo na dolinskih pašnikih, kakor bi slutile bližajoči se odhod.

V Stari Fužini smo stopili k znancem, po domače »Ceklinovim«, da pogledamo, kako kaj napredujejo priprave za »basengo«, kot tej »selitvi v planino« pravijo Bohinjci. »Jaz sem gore sin,

pišem se Ceklin,« tako se nam je predstavil, ko smo si segli v roke. Iz podstrešja je prinesel staro oguljeno krošnjo, »dolga leta sva skupaj hodila v planino,« je dejal morda malo otožno, »sedaj grem le še kosit v planino, za planšarjenje sem prestar!« »Sinu jo bom pomagal nabasat z vsem potrebnim, kar bo rabil v planini.« Postavil je krošnjo v kot, sedli smo okrog peči, pa nam je pričel govoriti o »basengi«, zvesti kuža njegov je nepremično sedel poleg, večkrat je moral spet in spet prižgati tobak v nepogrešljivi gorjuški čedri. Nizal je spomine na pretekla leta, z originalnimi bohinjskimi dovtipi je zabelil ta in oni dogodek, hudomušne oči pa so se mu še posebno zasvetile, ko je pripovedoval o »jagi« na gamse in na deklino v svojih mladih letih.

»Več kot 30 let sem majervov po planinah in vsakokrat, ko smo se poleti odpravljali od doma v gore za tropi, je bil to poseben praznik!«

Čas je mineval tako, da smo komaj opazili, da je medtem že njegov sin Martin, alpinist, planinec, član gorske reševalne službe v bohinjskem kotu in še marsikaj več, skoroda sam nabasal staro krošnjo z vsem potrebnim! Z večšo roko je razporedil na tem nosilu čudo vseh mogočih loncev, škafličev, kotličev, pa zaseko za zabelo ajdovih žgancev, sol za živino in ljudi, vrečo moke itd. Ni pozabil na zelenko »ta zelenega« (žganja) me na brinovec, »če bo katero majerco

kej šraufalo«, »ta rdeč kovtr«, pa ta rdečo mrevo (velik dežnik). »Co na vrh pa še kilobuk, pr-kraj pa pušle roženkrauta in rožmarina, pa je krošnja fertig,« je dejal.

Mama niso pozabili na svitek, »de boš še z gvavo kej nosu, ne sam s hrbotom,« je pristavila.

Pozno zvečer je že bilo, ko smo se poslovili od Ceklinovih za doživetje bogatejši, saj smo slišali in videli toliko zanimivega!

»Ne vem, če bo jutri kaj prida vreme,« nam je še oče Ceklin dejal ob slovesu, »nekam čudno se megle pode.« »Odnali bomo pa če bo tudi deževalo, saj je že vas vas pripravljena, se bo že dež pretrgal, ko pridemo v planino,« smo še ujeli, ko smo se izgubili v noč.

Šli smo po vasi. Povsod se je pripravljalo, vse je nestirno čakalo jutra. Živina je nemirno mukala po hlevih, kot bi slutila bližajoči se odgon. Tako dames kot nekoč odhaja živina v poletju na planine. Po starem običaju določi občina v sporazumu z vaščani in sirarji dan odhoda — in ta dan tudi odženo!

Ni se še dobro svitalo, megle so se res nekam čudno podile po dolini, Pršivca ni bilo videti,

narahlo je že tudi pršelo, vsa vas je bila že pokoncu. Iz hleva so se že slišali prvi zvonci, vrata so se odpirala, prvi tropi so že odhajali po vijugasti stezi za vasjo v klanec... Ni še odbilo pet, ko so že zadnji zapuščali domove! Nekako tiho je ostalo za mami. Na marsikaterem pragu je stara mama ali ded še dolgo gledal za tropi, ki so izginjali v sivo jutro. Misli so odhajale za njimi v planino, zamišljeni so z vso skrbnostjo spremljali mladi rod, ki stopa po isti stezi za njimi v življenje. Sosed se pozdravlja s sosedom, modrujejo o vremenu, težke oprtnjake in krošnje si nadevajo na ramena, tu in tam se med mukanjem krav in teličkov pomeša vrisk pastirja v veselju nad pušeljcem, katerega mu je to jutro ob slovesu še dalo dekile v spomin!

»Vso srečo — pa na Cilko pazi, de kam ne pade!« še dopoveduje mati odhajajoči hčerki, katera gre morda to leto prvičkrat »majrvat« na planino v Lazu.

Za vijugastimi desami ostanemo sami; zamudnik Francelj še hiti mimo nas s težkim sirarskim kotlom na plečih, »no pa na svidenje jeseni na kravjem balu v Ukancu,« zakliče, ko je že mimo.

Kulturnoprosvetno udejstvovanje ameriških Slovencev

V drugi letošnji številki »Rodne grude« smo poročali o kulturnoprosvetnem življenju naših ameriških rojakov v danski jeseni. Kakor znano pa imajo kulturnoprosvetna društva naših rojakov poleg jesenske tudi spomladansko sezono in o tej bo to pot govora.

Najbolj agilni so bili spet v ameriški slovenski metropoli Clevelandu.

Dne 14. decembra 1958 je imel mladinski krožek št. 2 SNPJ v SND na St. Clair Ave prireditve za otroke tretjega slovenskega rodu. Vse točke so prikazali otroci sami. Mladinski zbor pod vodstvom Toneta Šublja je zapel nekaj ameriških pesmi, posamezni otroci so nastopali s solističnimi točkami, glavna točka prireditve pa je bila prizor »Slovenski božič«. Ta prizor prikazuje božično igro, kakor so jo prikazovali v letih 1813—1825 na Slovenskem Koroškem in jo je zapisal slovenski pisatelj-samorastnik Andrej Drabošnjak (rojen 1768), z glasbo opremil Matija Tomc, priredil pa Anton Šubelj, ki je tudi režiral in vodil zbor. Z igro so hoteli clevelandski rojaki prikazati slovensko govorico in pesem ter slovenske običaje in gostoljubje.

Osmega februarja je prikazal, kakor smo že poročali, dramski zbor »Anton Verovšek« iz Clevelanda v Slovenskem delavskem

domu komedijo »Vozel« (Oj, ta vražji fant), medtem ko dramski zbor »Ivan Cankar« že daljšo dobo ni nič nastopil. — Pevski zbor »Zarja« pa je 11. januarja tretjič ponovil v istem domu spevoigro »Lectovo srce«.

Kakor smo že deloma poročali, je odprla sezono 15. marca Glasbena matica, ki je priredila svoj spomladanski koncert v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave. Prvi del koncerta je obsegal narodne in umetne pesmi, med njimi tudi kantato »Matija Gubec« za mešani zbor in soliste. V drugem delu pa so predvajali v počastitev 100-letnice Puccinijevega rojstva njegovo enodejansko opero »Sestra Angelika«. Peli so jo v slovensčini v Župančičevem prevodu. V glavnih pevskih partijah so nastopile Ann Safred, June Price in Helen Lunder. Koncert je vodil in opero režiral Tone Šubelj. Pri klavirju je bila Vera Milavec-Slejko. Clevelandčani pravijo, da je bila prireditev briljantna.

22. marca je imel v dvorani Slovenskega narodnega doma na St. Clair Ave koncert pevski zbor »Zarja«. Na tem koncertu je nastopila prvič po vrnitvi s šolanja v Ljubljani pevka Florence Siskovich, ki je zapela 9 pesmi. Poleg nje so sodelovali še pevci »Zarje« v zboru, v kvartetu, duetu in v solističnih točkah. Spored

je obsegal narodne in umetne pesmi ter je bil prav dobro sprejet. Zbor je vodil prof. Krabec.

12. aprila je bil v Slovenskem delavskem domu na Waterloo Rd. (Collinwood) koncert mešanega pevskega zbora »Jadran«, pri katerem sodelujejo v glavnem že v Ameriki rojeni pevci drugega in tretjega slovenskega rodu. Zbor vodi pevovodja Vladimir Malečkar.

Isto nedeljo je bil tudi koncert pevskega zbora »Planina« v Maple Heightsu pri Clevelandu v tamošnjem Slovenskem domu na 5050 Stanley Ave. Zbor vodi Frank Valtor.

To nedeljo je bil v Clevelandu še tretji koncert. Pevski zbor krožka št. 2 SNPJ ga je imel pod vodstvom Toneta Šublja v dvorani SND na St. Clairu. V prvem delu so bile pesmi, v drugem pa glasbeni prizor »Rajanje pod vaško lipo«.

19. aprila je imel v Slovenskem društvenem domu na Recher Ave (Ameriško-jugoslovanski center) v Euclidu koncert moški pevski zbor »Slovane« pod vodstvom Toneta Šublja.

26. aprila je bil v Slovenskem delavskem domu v Collinwoodu koncert Mladinskega pevskega zbora pri SDD. V njem poje samo naša v Ameriki rojena mladina in šteje 64 članov. Zbor vodi Josip Gregurinčič.

Pevski zbor »Triglave«, ki deluje na zahodni strani Clevelanda, je imel svoj koncert 3. maja v dvorani Sachsenheim na Denison Ave.

V Chicagu deluje pevski zbor »Prešeren«, ki je proslavljal letos v januarju 50-letnico. 18. aprila je imel svojo letošnjo spomladansko prireditev kot kabaretni večer z lepim kulturnim sporedom.

5. aprila je bil v Wozniakovi dvorani v Chicagu slovenski radijski festival, na katerem so poleg drugih nastopili tudi plesalci slovenskega radijskega kluba. Ta prireditev je v okviru odbora, ki vodi slovensko radijsko uro.

V Milwaukeeju so imeli 7. februarja lepo kulturno prireditev v okviru slovenske radijske ure operni pevec Tone Šubelj iz Clevelanda, pevski zbor »Prešeren« iz Chicaga, plesna skupina »Slovenski nagelj« iz Milwaukeeja in drugi. — Slovensko društvo »Triglave« je prikazalo 5. aprila veseloigro »Pri belem konjičku«. — Tudi pevsko društvo Slovencev v Fontani (Calif.) je imelo 7. marca prireditev s kulturnim sporedom.

V Pittsburghu pa je imel 3. maja koncert pevski zbor »Prešeren«.

Že ta pregled, ki pa verjetno še ni popoln, kaže veliko dejavnost ameriških rojakov na kulturnem polju. Tako je prav!

Cv. A. K.

Pogreb rojaka

Jos. A. Siskovicha

V ponedeljek, 6. aprila smo spremili v njegov zadnji dom na ljubljanskih Zalah rojaka Josepha A. Siskovicha iz Clevelanda. Na spodnji sliki se publicist Cveto A. Kristan v imenu Slovenske izseljenske matice poslavlja od pokojnika

Domovina NA TUJIH TLEH

DOM JUGOSLOV. IZSELJENCEV V KAIRU

V februarju so odprli v Kairu Dom jugoslovanskih izseljencev, ki je deloval do leta 1956, vendar so ga takrat zaprli. Svečanosti se je udeležilo večje število jugoslovanskih izseljencev, ki živijo že dolga leta v Egiptu. Navzoč je bil tudi jugoslovanski veleposlanik Djerdja.

IZ ŽIVLJENJA SLOVENCEV V KANADI

Prekmurški Slovenci, ki živijo v Kanadi, so organizirali v Torontu in v Hamiltonu posebni združenji. Imajo razne družabne prireditve. V Hamiltonu imajo Slovenci tudi društvo sv. Jožefa, ki ima dvorano za približno 200 oseb. Dvorana ima napis »Slovenska dvorana — Slovenian Hall«. Dvorano bodo verjetno še razširili ali pa prodali in kupili večjo. Žal pa v Hamiltonu nimajo nobenih kulturnih prireditev. V Torontu pa deluje društvo »Večerni zvon«, ki še nima svoje dvorane, ima pa namen kupiti večjo dvorano, ki bi jo oddajalo tudi drugim organizacijam. Čeprav je v Torontu večje število Slovencev iz raznih slovenskih pokrajin, je med njimi vse premalo kulturnega udejstvovanja.

BOLIVIJSKI SKLADATELJ JE POSVETIL SIMFONIJO JUGOSLAVIJI

Jugoslovanski izseljenci v Boliviji se iz leta v leto bolj povezujejo z rodno domovino, obenem pa pridobivajo v novi domovini čedalje več ugleda. Tako je lani posvetil bolivijski skladatelj dr. Julio Martinez Arteaga narodom Jugoslavije svojo simfonijo »Renacer« (Preporod) in 29. novembra lani so jo predvajali ob dnevu republike na svečani akademiji v Cochabambi.

ROJAK S PELJEŠCA USTANOVITELJ POMORSKE TRGOVSKE AGENCIJE V EGIPTU

Ko so leta 1859 pričeli s kopanjem Sueškega prekopa, je bil med mnogimi Jugoslovani, ki so sodelovali pri tem delu, tudi Antun Cibilić iz Duba na Pelješcu. Po koncu del je Cibilić ostal v Aleksandriji, se naj-

prej ukvarjal s trgovino in z raznimi gospodarskimi posli, nato pa je ustanovil tam trgovsko pomorsko agencijo, ki se je zelo razvila in si pridobila ugled. Po očetu jo je vodil sin Stjepo in delovala je še po prvi svetovni vojni, ko jo je prevzel neki Grk.

DAR AMERISKEGA SLOVENCA ZA POTUJOČO KNJIZNICO

Ker je v »Ptujskem tedniku« bral poziv za pomoč knjižnicam, je poslal rojak M. Turk iz San Diega v Kaliforniji, doma iz Podlehnika v Halozah, Ljudski knjižnici v Ptuj 10 dolarjev s pripombo, da naj to porabijo za knjižni sklad potujoče knjižnice.

SNPJ V LETU 1958

Dne 19. in 20. februarja je bila v Chicagu polletna seja glavnega odbora Slovenske narodne podporne jednote (SNPJ), ki se je to pot sestala prvič v novem sestavu po lanski konvenciji. Iz poročil lahko ugotovimo, da je imela SNPJ konec 1958. leta 47.666 članov v oddelku odraslih in 21.964 članov v mladinskem oddelku, kar je skupno 69.630 članov oziroma za 500 manj kakor v začetku leta. V pomlajevalni akciji so pridobili 2460 novih članov in za 2.000.000 dolarjev nove zavarovalnine. Večji uspeh te akcije sta preprečila gospodarska kriza in brezposelnost. V drugi polovici leta je umrlo 381 članov, po katerih je bilo izplačane 293.258 dolarjev posmrtnine. V celem letu 1958 je umrlo 722 članov. Za bolniške podpore so izplačali v drugi polovici leta 130.805 dolarjev, za 755 operacij pa 49.000 dolarjev. Premoženje se je v drugi polovici 1958 povečalo za 313.500 dolarjev in je znašalo konec leta 20.615.577 dolarjev. Sklenili so proslaviti 55-letnico SNPJ s posebno člansko kampanjo, ki bo trajala od 1. aprila do 30. novembra 1959.

SAMOSTOJNA PODPORNA DRUŠTVA V JOHNSTOWNU IN BROOKLYNU

Slovensko samostojno podporno društvo v Johnstownu, Pa. je izvolilo nov odbor. Društvo deluje že 43 let in je imelo konec 1958. leta

165 članov in članic. Doslej je svojim članom izplačalo 52.539 dolarjev raznih podpor. Konec leta je znašalo društveno premoženje 29.815 dolarjev. Predsednik je John Langerholz st. — Slovensko samostojno bolniško podporno društvo v Slovenskem domu v Brooklynu je imelo občni zbor konec januarja. Odbor je ostal stari, z izjemo enega odbornika.

ODLIČNA ŠTUDENTKA SLOVENSKEGA RODU

Med šestimi študenti, ki naj zastopajo kolegij St. Scholastica v zborniku »Who's Who Among Students in American Universities and Colleges« za 1959 (Kdo je kdo med študenti na ameriških univerzah in kolegijih), je tudi mlada Geraldine Kastelic, hčerka Josepha Kastelica iz Elyja. Geraldine študira zdravniško tehnologijo in bo svoj študij dokončala v bolnišnici St. Mary's.

USPEH DIJAKINJE SLOVENSKEGA RODU

V tekmovanju za najboljši uspeh v fiziki in kemiji je v Clevelandu zmagala in dobila prvo nagrado družbe General Electric dijakinja slovenskega rodu Kay Alden. Kay, ki obiskuje zadnji razred srednje šole (high school), je hčerka zakoncev Johna in Katherine Alden ter vnukinja Matta Petrovicha, bivšega glavnega odbornika SNPJ in znaneča slovenskega društvenega delavca. Kay je članica društva Comrades št. 566 SNPJ v Clevelandu.

SNPJ ZA SLOVENSKI ZAVETIŠCI ZA STARE

Na seji glavnega odbora SNPJ, ki je bila v februarju v Chicagu, je bilo sklenjeno, da se podeli polovica zavetiščnega sklada SNPJ v znesku 15.000 dolarjev odboru za zavetišče za stare rojake v Fontani, Calif., ki je kupil že zemljišče za tak dom. Enaka vsota je pripravljena tudi za zavetišče v Clevelandu, ko bo tamošnji odbor prišel tako daleč, da bo kupil vsaj zemljišče.

ZLATI POROKI

Dne 30. januarja sta praznovala v krogu štirih hčera in enega sina ter številnih prijateljev zlato poroko Mike in Anna Korošec iz Coketowna, W. Va. Oba sta doma iz cerkniške okolice na Notranjskem. — V februarju sta proslavljala v Sheboyganu, Wis. 50-letnico poroke mr. in mrs. Anton Sircelj, člana društva št. 157 KSKJ. — Še mnogo let zdravja in zadovoljstva!

VELIKA STAROST
DOLENJSKIH IZSELJENCEV
V AMERIKI

V Albanyju, Minn. je praznovala svoj 102. rojstni dan rojakinja Marija Krakar, ki je prišla v Ameriko s svojim že pokojnim možem pred 65 leti iz Doblj pri Črnomlju. V Albanyju sta imela majhno farmo, Ima sina Matta, ki živi v Albanyju, in Johna, ki je v Ogemi, Minn. Krakarjeva bere kljub svoji visoki starosti slovenske liste brez očal in se še vedno dobro počuti. — V Windsoru v Kanadi pa je obhajal konec lanskega leta 90-letnico naš, menda najstarejši izseljenec v Kanadi, Frank Cvar. Cvar je doma iz Ribnice in se še dobro spominja, kako je moral okrog leta 1900 peš iz Toronta v Windsor, ker takrat še tam ni bilo železnice. — Obema dolenjskima koreninama želimo še mnogo zdravih in zadovoljnih let.

VII. KONVENCIJA
PROGRESIVNIH SLOVENK

VII. konvencija Progresivnih Slovenk je bila letos 2. in 3. maja v Slovenskem delavskem domu na Waterloo Rd. v Clevelandu. Vsak krožek je imel na prvih 25 članic po eno delegatko in namestnico, za vsakih nadaljnjih 25 članic pa spet po eno delegatko in namestnico.

K ČLANKU F. SIKOŠKA:

Tako je bilo nekoč v Westfaliji

V prvih treh letošnjih številkah Rodne grude smo objavili reportažni članek, v katerem naš sodelavec rojak Franc Sikošek, upokojeni rudar iz Gladbecka, na humorističen način opisuje svoje doživljanje iz Westfalije. Med drugim se je na kratko dotaknil tudi delovanja naših društev v Gladbecku ter nam poslal za objavo poleg tudi nekaj fotografij. Kot prvo v Gladbecku ustanovljeno slovensko društvo navaja avtor društvo svete Barbare, ki ga je leta 1909 ustanovil Vincenc Tuhtar, ki je bil izvoljen tudi za prvega predsednika. K temu besedilu smo objavili tudi fotografijo Tuhtarja in njegove žene. O tem Vincencu Tuhtarju pa nam poroča naš dopisnik in poverjenik rojak Jurij Artič iz Lievina, P. d. C. v Franciji naslednje:

»Vse nas je iznenadila slika Vincenca Tuhtarja v Rodni grudi, saj se je, ko je prišel iz Westfalije k nam v Francijo (Pas de Calais), pokazal v pravi luči. Spomnila nas je težkih dni, ko smo pred 35 leti zaradi takratnega tiranskega Koroščevega režima morali zapustiti rodna tla ter šli z družinami s trebuhom za kruhom po svetu. Tu v Pas de Calaisu pa smo prišli z dežja pod kap. Tu je bil predsednik društva sv. Barbare Vincenc Tuhtar, ki je preganjal vse, ki so bili drugačnega mišljenja, niti otroci, ki

JOSEPH ZALAR
50 LET TAJNIK KSKJ

Dne 26. februarja je bila v cerkveni dvorani v Raynor Parku v Jolietu, Ill. svečana proslava z banketom v počastitev 50-letnice, odkar je rojak Joseph Zalar glavni tajnik Kranjsko slovenske katoliške jednote (KSKJ).

SLOVENSKI FARMARJI
V DRŽAVI NEW YORK

V Worcesteru, N. Y. je precejšnje število farmarjev, ki se v splošnem ukvarjajo z mlekarstvom in živinorejo. Večina teh rojakov je doma iz domžalske okolice. Prvotno so živeli v New Yorku, zatem pa so se naselili na farmah iz veselja do kmetovanja. Med njimi je najbolj napredna Križmančeva družina, ki ima kar tri farme z več tisoč akri zemlje. V modernih hlevih redijo 80 krav molznic holštajnske pasme. Za razvoj farme imata največ zasluga sinova John in Tony, ki sta oba študirala agronomijo. Vsak od njiju je na eni farmi, na tretji pa so starši. Kakor poroča list »The Worcester Times«, sta John in Tony nedavno dobila odlikovanje in trofejo Ostego County Dairy Congressa kot »Hay King« (kralja sena), ker sta s pravnim gnojenjem temeljito izboljšala redilno vrednost pridelanega sena.

Rojakinja Marica Černjak, upravnica sanatorija v Maracaibu, Venezueli, živi daleč od rojstne domovine že vrsto let. Govori šest jezikov — vedno pa ji bo najdražja materina govorica in najlepša podoba rojstne domovine. Pristrčno jo pozdravljamo in ji želimo veliko uspehov pri njenem odgovornem, človekoljubnem poklicu

jih sam ni imel, se mu niso smilili. Njegova krivda je, da je moralo neke noči l. 1925 15 najnaprednejših rojakov iz našega okrožja čez mejo svoje krušne domovine. Nekaj let kasneje je zbiral po naši koloniji podpise za izgon rojaka Franca Suhadolčana in Jurija Turka.

Jugoslovanski izseljenci iz Lens-Lievina smo imeli pri našem rojaku iz Nemčije v Cafe-Parfant tudi svojo jugoslovansko čitalnico, ki je imela okrog 500 knjig. Med drugo svetovno vojno je imela tam skupina naših rojakov izseljencev iz Nemčije svoj sedež, Volksdeutscher Verein, katerega člana sta bila tudi oba Tuhtarja. To pa je bilo nam skrbno prikrito, dokler niso leta 1941 naše težko priborjene čitalnice razpustili ter so vse napredne, posebno Cankarjeve knjige romale v ogenj. Sobo si je nato prilastil Tuhtar, ki je tam tudi končal svojo zgrešeno življenjsko pot...«

Prav gotovo naš dopisnik rojak Franc Sikošek iz Gladbecka — kakor tudi mi ne — ni nič vedel o poznejšem Tuhtarjevem življenju in udejstvovanju, saj se njegove navedbe v članku nanašajo le na leto 1909. Hvaležni smo rojaku Artiču za pojasnilo. Pripominjamo, da nam bo dobronamerna kritika vedno dobrodošla.

Uredništvo

Rojaki nam pišejo

ZNAL BOM NA PAMET
CELO STEVILKO
Aachen, Nemčija

Od številnih naslovnikov, katerim smo v tem letu pošiljali »Rodno grudo« na vpogled, prejemo hvaležne odgovore. Vsi se zahvaljujejo za našo pozornost in se naročajo na naši publikaciji. Ta izredna hvaležnost Slovencev v tujini nam potrjuje potrebo širjenja slovenskega tiska med njimi, zato tudi vas vljudno prosimo, da nam, če le utegnete, pošljete čimveč naslovov naših rokajev bilo kje v svetu. Mnogi še ne vedo za naši publikaciji, a prepričani smo, da bodo zadovoljni, če jih bomo z njimi seznanili s pošiljanjem istih na vpogled.

Obenem vas še prosimo, da pohitite z naročili za »Slovenski izseljenski koledar« za leto 1960, kajti le s pravočasnim prejemom naročil bomo lahko določili višino naklade za koledar 1960 in tako preprečili možnost, da bi zapozneli naročniki ostali brez njega, kot se je to zgodilo letos, ko je bil koledar nepričakovano hitro razprodan.

Lepo pozdravljeni!

NAJPREJ POGLEDAM, ČE JE
ZE PRISLA SLEDECA STEVILKA

Heidelberg, Melbourne, Vic.,
Avstralija

Prav prisrčna hvala za poslani list »Rodna gruda«, s katerim ste mi napravili veliko veselje. Srečna sem, ker ga bom lahko pričakovala vsak mesec in tako zvedela za novice v domovini. Tukaj ne slišim niti ene slovenske besede, niti pri delu niti v prostem času. Toda zdaj, ko sem prejela Vaš list, sem potolažena in kadarkoli stopim v svojo sobo, najprej pogledam, če je že prišla številka »Rodne grude«. Pošiljam naročnino, Vas iskreno pozdravljam in se še enkrat zahvaljujem za Vašo skrb za Slovence v tujini.

Lea Napotnik

MOJA SOSEDA ZELI
»RODNO GRUDO«

Ne vem, kako bi se oprostila zaradi zakasnitve plačila naročnine. Soseda, mrs. Tilka Lovšin mi je rekla, da želi »Rodno grudo«. Torej Vam pošiljam novega naročnika in upam, da mi boste tako lažje oprostili mojo lenobo. Pošiljam naročnino za oba, za mrs. Lovšin in zase. Če sem še kaj dolžan, sporočite. Srčno pozdravljam Vas in vse čitatelje »Rodne grude«.

Louis Pecek

SEL SEM PO SRECO...

Essen, Nemčija

Iskrena hvala za list, ki ste mi ga poslali na ogled. Rad bi ga naročil, pa za enkrat ne morem, ker bom

zaradi slabega zdravja moral menjati službo, a še ne vem, kje jo bom našel. Sem rudar in to eden tistih, ki so brez dovoljenja in slovesa odšli čez planine za srečo. Če sem jo našel, je pa drugo poglavje, o katerem se težko piše. Ko se preseelim, se oglasim in naročim »Rodno grudo«.

Julij Zupan

OSTAL BOM ZVEST
NAROČNIK

Waterschei, Belgija

Sporočam Vam, da mi je »Rodna gruda« zelo všeč in da bom ostal njen zvesti naročnik. Prosim, da mi jo pošiljate na novi naslov.

Alojz Oštr

OBNAVLJAM NAROČNINO

Gers, Francija

Pošiljam Vam ponovno naročnino za »Rodno grudo« in »Slovenski izseljenski koledar«. Koledar je zelo lep in tudi »Rodna gruda« mi je pri srcu. Napisal bi kaj več, a sem že v 67. letu in gre slabo. Bratski pozdrav vsem Slovincem!

Joseph Kovacic

DOLGČAS MI JE PO
SLOVENSkih LISTIH

Winnipeg, Man., Canada

»Rodna gruda«, ki ste mi jo poslali na ogled, me je zelo, zelo razveselila. V njej sem našel mnogo zanimivega iz rojstne domovine, naše prelepe Slovenije in slovenskih prijateljev v tujini. Najlepše se Vam zahvaljujem in prilagam enoletno

Klarite Klinc iz Argentine,
študentka Slovenske izseljenske matice

naročnino. Mogoče imate še kakšen drug list, ki bi me razveselil. Dolgčas mi je, ker nimam dovolj slovenskega čtiva. Priporočam se tudi za Vaš koledar za leto 1960.

Karel Kurnjek

VASE POSTE SEM NAJBOLJ
VESEL

Oberhausen, Osterfeld, Nemčija

Ne morem Vam popisati, s kakšnim veseljem sem prejel prvo številko »Rodne grude«. Se posebej pa se zahvalim za Vaše pismo; moram reči, da sem pošte od Vas najbolj vesel. Silno si želim obiskati rojstno domovino in spet videti prelepo Savinjsko dolino in si natočiti domačega mošta. Upam, da se poovrnem čez nekaj let. V prihodnjem pismu Vam kaj več napišem o tukajšnjem življenju naših fantov in v kratkem pošljem naročnino.

Rudi Sumah

Prejšnji mesec sem prejel »Rodno grudo«, iskrena hvala! Nisem Vam takoj odpisal, ker žena namerava v juliju priti k Vam na obisk. Ker pa me Vaš list zanima in ne morem tako dolgo čakati nanj, prosim, da ga začnete pošiljati takoj. Številko, ki ste mi jo poslali na vpogled, sem že tolikokrat prebral, da jo znam že skoraj na pamet. Zelo sem je vesel. Zavrata rudarska bolezen silikoza me je že pred dvema leti vrgla na posteljo, zato tembolj težko pričakujem nadaljnjih številok Vašega lista, ki mi bo v veliko veselje in uteho. Žena gre vsako leto na obisk v rojstni kraj in vedno znova mi pripoveduje, kako ji je doma všeč, kako nova Jugoslavija napreduje in kako prisrčno sprejemate naše rojake. Za naročnino pošiljam deset mark, naslednji mesec pa pošljem nekaj za pomoč Vašemu tisku.

Anton Taufer

EDINO »RODNA GRUDA« MI
NI BILA TUJA...

Xhnhult, Švedska

Hvaležen sem Vam za pozornost, ki jo izkazuje Slovincem na tujem. Presrečen sem se poglobil v branje »Rodne grude«, ki ste mi jo poslali. Razveselil sem se naših domačih črk č, š, ž, ki jih tuji jeziki nimajo. Resnično sem vesel »Rodne grude« in naročam se nanjo, obenem pa tudi Vaš koledar. Pri nogometu sem tudi v Švedski našel veliko prijateljev, a resnično mi edino »Rodna gruda« ni tujec.

Andrej Derstoenšek

PRVA SLOVENSKA KNJIGA

La Cauronne Carro, Francija

Prejel sem Vašo »Rodno grudo«, za katero se Vam prav lepo zahvaljujem. Do zdaj v tujini nisem imel še nobene slovenske knjige, zato naročim Vaš list s prošnjo, da mi ga redno pošiljate. To je zelo lepa revija in bo prva knjiga v domačem jeziku, ki bo prihajala v moj dom v tujini.

Ivan Kacin

»RODNA GRUDA« V NOVI
OBLEKI JE LEPA...

Hosp. Haileybury, Ont., Canada

Vaš koledar je izredno zanimiv, tako po vsebini, kot po slikovnem materialu, ki veliko olepša in dvigne vrednost publikacije. Pošiljam denar za letošnji in drugoletni koledar, za katerega se že zdaj toplotno priporočam. Sporočam Vam, da mi je tudi »Rodna gruda« zelo draga in da je v novi obleki zelo lepa.

Joe Francelj

ZELIM NAROČITI VASO
REVIJO

West Newton, Pa., ZDA

Slučajno sem od znanke dobila v roke Vašo revijo. Zelo rada čitam in gledam slike iz naše preljube domovine. Devetintrideset let je, odkar sem odšla v svet in nisem več videla rojstnega kraja. Mogoče letos izpolnim dolgoletno hrepeneje. Zelim naročiti »Rodno grudo«.

Justina Speroto

ZAZDELO SE MI JE, DA SEM
ZOPET DOMA

Buenos Aires, Argentina

Iskrena hvala za koledar in »Rodno grudo«. Ne vem, česa sem bolj vesela, revije ali koledarja. Eno je res, da sem ose tri dni velikonočnih praznikov ostala doma in prebiral Vaše knjige. Zazdela se mi je, da sem spet doma, na Gorenjskem, na Pohorju, v lepem ljubljanskem parku Tivoli; povsod, kjer sem včasih hodila. Slike so tako krasne! Hvaležna sem Vam zanje! In kako se zdaj postavljam pred svojimi kolegi v službi z vsemi modernimi pridobitvami nove Jugoslavije. Ponojna sem, ker s takšnim občudovanjem ogledujejo vse to, saj so tako bore malo vedeli o Jugoslaviji.

Vera Sturm

CESTITAM VAM

West Newton, Pa., ZDA

Zelo sem zadovoljen z »Rodno grudo« in Vašim

koledarjem, ki je zelo zanimiv. Iskreno Vam čestitam k Vašemu prelepemu urejevanju obeh publikacij. Res smo srečni, da Vas imamo tam na matici. Skrbite za nas v tujini, poleg tega pa še pomagajte osem tistim, ki prihajajo k Vam na obisk.

Anna Plazek

Frančiška Spacapan, ki je lani umrla v Buenos Airesu v Argentini

SPOMIN
NA MOJE STARE

Mnogokrat se vas spominjam, dragi ata, ljuba mati... Kako lepo sem mladost imela, ko pri vaju sem živela.

Zdaj v grobu hladnem spita, nikdar več se ne zbudita. Nič več ne bomo se objeli, se pogovorili vsi veseli...

Ko zadnja ura mi odbije in sama ležem v hladni grob, se zadnja misel z vama združi, predragi ata in mati moja...

Katarina Rachky,
Schumacher, Canada

DOMAČA VEST JE NAJDRAŽJA
Schaffhausen, Švica

»Rodno grudo« sem prečitala vse, posebno pa sem bila vesela slik iz naših krajev, kateri se nam zdijo v tujini še posebno lepi in dragi. Radevolje naročam »Rodno grudo«.

Joža Janc

Slovenske korenine v Argentini usihajo

Slovenska naselbina v Buenos Airesu je lani izgubila dva zaslužna člana, ki sta 50 let, to je skoraj toliko, kolikor obstaja slovenska naselbina, delovala na vseh področjih javnega življenja.

Franc Stekar, rojen v Goriških Brdih v vasi Kojsko, po poklicu stažbeni mojster, se je smrtno ponesrečil pri delu. Pokojni Stekar je bil soustanovitelj delavskega društva »Ljudski oder« v Buenos Airesu. Deloval je poleg tega še v raznih organizacijah in odborih, pomagal in podpiral povsod, kjer je šlo za koristi naselbine in domovine. S svojim avtom je bil vedno na razpolago za društvene potrebe. Ko so prihajali v Argentino prvi zastopniki nove Jugoslavije, jim je povsod rad pomagal. Poleg tega je bil skrben družinski oče. Za njim žalujeta žena in dva sinova.

Viktor Černic iz Bilj pri Gorici, v Buenos Airesu trgovec z živili, je umrl nenadne smrti, star 57 let. Bil je zaveden narodnjak. Zlasti se je udeleževal pri Slovenskem podpornem društvu, kjer je bil večkrat izvoljen za predsednika, bil je član Slovenskega sveta, odbora za Slovensko Primorje, dopisnik izseljenskih listov itd. Zapustil je ženo in tri hčerke.

Na pot, s katere ni vrnitve, jima je sledil Fran Petelin s Tomaja na Krasu, ki ga je pri delu zadela kap. Vsi so ga poznali kot dobrega pevca, člana pevskega zbora Slovenskega podpornega društva v Buenos Airesu. Zapušča ženo in sina.

Fr. K.

PISMO S POLJSKEGA

Zelo lepo, iz srca se Vam zahvaljujem za vse številke lanskega letnika »Rodne grude«! Vsak večer, ko se urnem iz službe domov, jo čitam in se spominjam prelepega domačega kraja, a kar je najbolj važno, da ne pozabim dragega materinega jezika. Vsem znancem na Poljskem rad pokažem slike prelepih krajev Jugoslavije. Poljaki se zelo zanimajo za naše kraje in goje velike simpatije do naših ljudi. Imam fantka, Mirko mu je ime, ki hodi v prvi razred osnovne šole in je odličan učenec. Zelo rad posluša moje zgodbe iz otroških let, čeprav te niso preveč vesele, a vseeno so drag spomin. Kajti danes ni več tako, kakor je bilo včasih. Komaj deset let sem imel, ko sem moral iti služiti h kmetu za pastirja. Kako vse drugačno življenje imajo danes naši otroci...

Prav lepo pozdrabljam vse prijatelje in znance iz Seničnega pri Golniku in poleti na svidenjel

Franc Mali z družino, Skolimow, Poljska

Mladi rod

OBISK BABICE

KADAR NAS OBIŠČE BABICA, SEM VEDNO VESEL. PRINESE MI KOLAČKOV IN ZNA TAKO LEPO PRIPOVEDOVATI. PRIPOVEDUJE MI ZGodbICE IZ SVOJE MLADOSTI. DOMA JE Z GORENJSKE, KJER JE MNOGO VISOKIH GORA. TAM JE TUDI TRIGLAV, KI JE NA JVIŠJA GORA JUGOSLAVIJE. PRIPOVEDKA PRAVI, DA JE NEKOČ NA NJEJ ŽIVEL KOZEL Z ZLATIMI ROGOVI — ZLATOROG. VAROVAL JE TRIGLAVSKE ROŽE. PRIPOVEDKO SEM POVEDAL SOŠOLCEM. VSEM JE ZELO VŠEČ.

Grannie's Visit

Whenever Grannie comes to visit us, I am always happy. She brings cookies and she can tell such nice stories. She is telling me stories from her youth. She was born in Gorenjsko, where there are many high mountains. Triglav, the highest peak in Yugoslavia is there. A tale goes that on Triglav there lived once a mountain goat (ibex) with golden horns — Zlatorog (Golden Horns). He was guarding the Triglav flowers. I have told the story to my schoolmates. They all liked it well.

Der Besuch meiner Grossmutter

Wenn uns Grossmütterchen besucht, bin ich immer sehr froh. Sie bringt mir Kuchen und kann so schön erzählen. Sie erzählt mir Geschichten aus ihrer Jugend. Grossmutter stammt aus Gorenjsko, wo es viele hohe Berge gibt. Dort ist auch der Triglav, der höchste Berg Jugoslawiens. Eine Sage gibt es von einem Bock mit goldenen Hörnern, der auf dem Triglav lebte. Er hiess Zlatorog, und hütete die Triglavblumen. Ich erzählte die Sage meinen Mitschülern und sie hat allen sehr gut gefallen.

La visite de la grand'mère

Quand notre grand'mère vient nous visiter, je suis toujours très heureux. Elle m'apporte des petits gateaux et elle sait toujours raconter de tellement belles histoires. Elle raconte des événements de sa jeunesse. Elle est originaire de Gorenjsko, où il y a beaucoup de hautes montagnes. Il y a là aussi le Triglave, qui est la montagne la plus haute en Yougoslavie. On raconte qu'il y vivait une fois un chamois avec les cornes d'or — Zlatorog (Cornes d'or). Il y gardait des fleurs de Triglave. Je racontais cette histoire à mes copains. Ils l'ont tous beaucoup aimé.

OČKA OREL

»Krivili so jih nam in ne angleškim lordom,« sem rekel.

»Saj to jim je šlo v račun!« je vzkliknila teta. »In nas itak ne sme boleti, ker smo vajeni udarcev in ker nimamo tako nežnih glav!«

»Tako je,« sem pritrdil njeni zdravi presoji.

»Da, kje sem že bila?« je rekla teta in spet potisnila za ruto šop sivih las. »Saj, nemški častnik nas je vse hudo premeril, se grdo našobil in jezno nekaj vprašal. Bichi se je uslužno okrenil k njemu, pokazal z revolverjem Obrekarja in rekel: ‚Ma si, questo e očka Orel; una vecchia carogna, ma un vero farabutto.‘¹ Nmec se je zlobno nakremžil, potem pa je udaril s petami, se spakedrano priklonil in pogrknil: ‚Sdriravo, očka Orrell!‘ Nato je zviška pokimal domobrancem, češ naj kar začno. In so začeli.

Premetali so vse. Še staro uro so strgali s stene in jo treščili ob tla, da je vzmet izskočila in zabrnela. Medtem pa je človeče v domobranski uniformi, pokveka z debelim nosom in očali, zacvililo v Obrekarja: ‚Očka Orel, kje imate stvari?‘ — ‚Kakšne stvari?‘ je mirno vprašal Obrekar. — ‚Knjižge, časopise, denar, orožje.‘ — ‚Ničesar nimam,‘ je odgovarjal Obrekar. Nato je zbesnel Bichi: ‚Non ho niente! Non so niente! Sono tutti così, questi maladetti sciavi! E ancora ti guardano con paio di occhiacci!‘² je zakričal in z vso silo svoje mesarske roke udaril Obrekarja po licu, da se je opotekel in padel. Tedaj je nemški častnik z revolverjem sunil Bichija v rebra in zelo osorno bevsknil vanj. Ker sem včasih služila pri Attemsovi, sem toliko nemško razumela, da je rekel, naj ga nikar tako ne bije, ker je mrha stara in lahko pri prvem udarcu pogine; to pa da mi v njegovem računu, ker jih mora vsak dobiti svojo mero in ker ne deli milosti, da bi ljudi takoj ubijal. Sam je stopil k Obrekarju, mu pritisnil revolver pod brado in se zadr. ‚Dvigni glavo, svinja!‘ je cvileče prevedla pokveka v domobranski uniformi. Obrekar je dvignil glavo in pogledal častnika. Njegov pogled je bil jasen, miren, a vendar se je še meni zdel oster, izzivalen. Tedaj sem se spomnila, kako je včasih govoril, ko se je vrnil od Sv. Lucije ali iz Tolmina. ‚Bojijo se,‘ je govoril, ‚vsak dan se bolj bojijo. Kar vidim, kako jim strah leze v kosti. Saj že prihuljeno lazijo. Ali se kdo kdaj sam premakne? Zmeraj so v tropu kakor volkovi in razbojniki. Pa z naperjenimi puškami. Greš mimo njega, ošineš ga s pogledom in kar vidiš,

¹ Da, ta je očka Orel. Stara mrhovina, toda lopov in pol!

² Ničesar nimam! Ničesar ne vem! Vsi so taki, ti prekleti sciavi! In še merijo te s parom hudih oči!

kako se te boji. Vsega se bojijo. Še nas starcev. Pa drevja, skal, vsega!‘ Tako je govoril. Zelo rad je tako govoril. In tega sem se spomnila, ko sem pogledala te zverine; zazdelo se mi je, da se res bojijo. Tam so bili: dve stari ženici, starec z otrokom — njih pa cela vojska s puškami in revolverji v nas. Ne rečem, da se tudi jaz misem bala. Lagala bi, če tega ne bi priznala. Saj najbrž ni človeka, ki se ne bi nikdar bal. Kaj?«

»Najbrž ne,« sem rekel.

»No, in po drugi strani, kakor sem to potem razmislila, je lahko vsak pošten in zdrav človek včasih junak. Ne rečem, sam... ampak takole, če jih je več skupaj... kako bi rekla... tudi strah ima svoje meje. Bojiš se... nenadoma pa se ozreš in vidiš, da se drugi ne bojijo... in se tudi ti ne bojiš več. Prav tako je bilo takrat. Kar začudila sem se. Pogledala sem Obrekarja in prav nič nisem izgubila glave. Pravzaprav nase še pomislila nisem. Kakor da me ni. Kakor da mi nihče ne more skriviti lasu. Sicer sem razločno slišala, kako mi je bilo srce, a vendar sem trdno gledala domobrance, ki so naglo premetavali stvari, kakor tatje, ki so vdrli v hišo, pa se jim mudi čimprej odnesti pete... Obrekar pa je, kakor sem že rekla, naravnost pogledal častnika s svojimi sivimi očmi. Častnik je nekaj časa stiskal ustnice, potem pa ga je udaril z revolverjem po glavi in se zadr. ‚Zravnaj se, zverina! Kako pa stojiš pred nemškim oficirjem!‘ je prevedla pokveka in sunila Obrekarja v rebra. ‚Stojim, kakor morem. Več ne morem,‘ je rekel Obrekar in skušal zravnati upognjeno hrbtenico. Častnik pa se je drl in domobranska pokveka je prevajala: ‚Ne morem, ti bom že pokazal ne morem! Zravnajte ga!‘ Dva domobranca sta skočila k Obrekarju ter ga začela lomiti. Joj, to se pa kar ne da povedati! Kosti so pokale. On pa niti glasu od sebe. Kar tiho je bilo v izbi. Samo dihanje je bilo slišati. Potem pa je Obrekarica planila k njemu in zgrabila domobranca za roke. ‚Zverine! Zverine!‘ je zahlipala. Pa je takoj omahnula. Častnik jo je ustrelil. Strela skoraj slišali nismo. Zgrudila se je Obrekarju k nogam. Domobranca sta popustila in Obrekar se je spustil k njej. Še danes jo vidim. Bela je bila kakor prt in tako miren obraz je imela. ‚Neje,‘ je tiho rekla, potem pa je počasi zaprla oči in izdihnila. Obrekar jo je s svojo široko roko trepljal po glavi, toda Bichi ga je takoj sunil s škornjem in zavpil: ‚Alzati, carogna!‘³ Obrekar se je pobral. Noge so se mu tresle, da se je moral z rokami upreti ob kolena. ‚Še nje ste se bali,‘ je rekel in tako ostro premeril nemškega častnika, da je ta kar obstal.

³ Kvišku, mrhovina!

Zaskripal je z zobmi in zabodel pogled v Obrekarja, toda Obrekar ga je motril naravnost in živo, še trenil ni. Tako sta stala: častnik zravnal, da se mu je visoka kapa dotikala trama v stropu. Obrekar upognjen z rokami, uprtimi ob kolena, z dvignjeno glavo in žarečimi očmi. Potem pa je častnik kar naenkrat zamahnil z roko, kakor bi bila njegova roka in revolver iz enega kosa železa in udaril Obrekarja po očeh. Kri se mu je pocedila po uleknjenih licih in zrušil se je poleg Obrekarice. Častnik je z revolverjem pokazal vrata. Domobranci so pograbili Obrekarja in ga odvedli. Toda komaj so stopili čez prag, že je Bichi besno zatulil. 'Tudi ta tako gleda!' je zakričal in naperil revolver v Borisa, ki je stal pri peči. Zakadil se je vanj kakor razjarjen bik ter ga plosknil po licu. Pob se je opotekel, toda ujel se je ter se zravnal. Bichi ga je spet udaril; pob je padel, pa se je sam pobral; ne da bi mu kaj rekli. Bichi ga je še enkrat mahnil z vso silo svoje težke roke — in pob je udaril z glavo ob pod. Toda obležal je samo trenutek; počasi se je pobral ter se postavil na noge. Kri mu je curljala iz ust in iz nosa, gledal pa je naravnost. Po njem bo, sem si mislila, ker je Bichiju žolč kar brizgal iz oči; stisnil je pesti in zobe, toda udaril ni več. Pob ga je ugnal. Premagal ga je. Bichi je samo zahropel: 'Fuori con il cane!'⁴ in dva domobranca sta odvedla Borisa iz izbe. Potem so tudi mene pahnili skozi vrata. Odgnali so nas pod staro poznico, kjer smo pred dobrim letom pokopali Smukača, in tam smo čakali. Rosilo je. Čakali smo precej časa. In potem se je zasvetilo v noč. Hišo so zažgali. Obrekar je slonel ob deblu in gledal v plamene; njegov obraz je bil ves rdeč v krvavi zarji in oči so se mu svetile. Nič ni rekel. Hiša pa je gorela. Zublji so planili skozi opaž in obliznili slamnato streho, ki se je takoj vnela in zaprasketala. Vsa sodrga pa je skakala v luči po dvorišču in vlačila naropano blago. Nato so prišli na vrt. Vrgli so Obrekarju vrečo pšenice na upognjeni hrbet in rekli: 'No, očka Orel, tovariš odbornik, član okrajne gospodarske komisije, zdaj boš pa nosil. Pravijo, da si bistri gospodar. Intendant in pol. Slišali smo tudi, da si nabral pol milijona lir posojila osvoboditve. Lep denar! Le kako si ga izvrtal iz te piškave grape?' Obrekar mi niti črhnil. Suvali so ga s puškinih kopiti, toda čeprav je imel še težko vrečo na hrbtu, se je obdržal na nogah. Železen je bil do konca. In potem so ga odgnali. Ko se

⁴ Ven s psom!

je streha sesedla in so plameni razsvetlili noč daleč naokoli, so šli ravno po brvi čez Roščavec, in prav takrat...«

»Kaj pa iti?« sem vprašal.

»Ah, kaj jaz, mene so nagnali domov!« je teta zamahnila z roko, očitno nejevoljna, ker sem jo prekinil. »Toda rekla sem, da je prav takrat, ko so šli po brvi čez Roščavec, zaregljala brzostrelka. Zaslišalo se je vpitje, nekdo je z brvi čofnil v tolmun, potem pa je vse zagrnila noč. Streljali pa so kakor iz uma; videla sem, kako so svetle krogle sikale v pobočje. S pobočja nekje s skale nad lazom pa je gosto drdrala brzostrelka.«

»Samo ena,« sem vprašal, ker se mi je v tem napadu zdelo nekaj nepremišljenega, čeprav je bila noč.

»Samo ena. In še ta je nenadoma utihnila,« je počasi odvrnila teta. »Drejc je bil. Kasneje sem izvedela; Boris mi je povedal, ko se je vrnil po osvoboditvi. Pob seveda ni vedel vsega, toda kar je vedel povedati, je bilo zame dovolj. Kakor sem razumela, Drejca niso vzeli k sebi v četo. Zaupali mu niso. Nič čudnega. Časi so bili taki, da je morala previdnost biti včasih poštenemu človeku krivična. In tako so ga imeli na preizkušnji. Povezan je bil samo s Travnikarjevim stricem, ki je bil tako rekoč njegov poveljnik. Miniral je male mostove, največ pa se je ukvarjal s tračnicami in predori; baje je bil pravi mojster v teh stvarih. In tako je bil skoraj zmeraj nekje blizu ob progi. Tudi pri Obrekarju se je včasih oglasil. Tako je najbrž nameraval tudi tisti večer. Ko pa je videl, kaj se dogaja v hiši, se je potuhnil in potem posegel vmes. Seveda je moral biti previden, da ne bi zadel Obrekarja.«

»Presneto previden! In kdor se je spustil v tako tvegano borbo, se je večkrat spustil na lastno pest.«

»Seveda se je. Pa je tudi kmalu odnehal. Ampak ne zaradi tega. Odnehal je zaradi Borisa. Pob je izginil, da niti opazili nismo, kdaj. Toda ni se izmuznil sam; prav včeraj mi je povedal, da ga je Obrekar sunkovito pahnil za deblo, v temo. In otrok ga je razumel. No, in kakor hitro je zaslišal brzostrelko, je takoj vedel, da morajo biti naši, pa se je privlekel do skale v pobočje. Drejc ga je zgrabil, pritisknil k tlom in rekel: 'Joj, pob, če ne bi bilo tebe?' To je rekel zaradi tega, ker se je bil najbrž odločil, biti se do kraja in nemara tudi pasti.

(Nadaljevanje)

Inštitut letalske zveze Slovenije

Institut des Fligerverbandes
Sloweniens

»BRANKO IVANUŠ«

Ljubljana, Celovška cesta 258, Jugoslavija

*Izdelujemo kvalitetna šolska trenajzna, visokosposobna
in amfibijska jadralna letala lastnih konstrukcij
in po dostavljenih načrtih kakor tudi kvalitetna
dvo- in štirisedežna športna enomotorna letala*

*Unsere Erzeugnisse nach eigenem Entwurf oder nach
vorgelegten Zeichnungen: Schul-, Hochleistungs-
und Seesegelflugzeuge. Einmotorige, zwei-
bis viersitzige Sportflugzeuge*

Vse informacije daje: Alle Auskünfte bezüglich unserer Qualitätserzeugnisse sind erhältlich bei:
Uprava inštituta letalske zveze Slovenije »BRANKO IVANUŠ«, Ljubljana, Celovška 258, Jugoslavija

NAJVEČJA TRGOVSKA HIŠA
V SLOVENIJI

Veleblagovnica

nama

V LJUBLJANI

Pred pošto

vas vabi, da si ogledate
bogato izbiro tekstila
vseh vrst,
modne konfekcije,
modnega perila
in druge galanterije,
električnih
in gospodinjskih aparatov,
pohištva, šivalnih strojev,
koles itd.

**Obiščite nas in prepričali se boste
o kvatitetnih zalogah
vsakovrstnih potrebščin
za družino in dom**

Rojakom,
*ki pridejo na obisk
v domovino,
želimo
veselo snidenje
s svojci
in prijatelji
v starem
znanem gostišču*

»STARI TIŠLER«

GOSTILNA
IN PRENOČIŠČE

L J U B L J A N A

Ulica Moše Pijade 24

prej Kolodvorska ulica 24

Dolenjske Toplice

VAS VABIJO...

*V našem zdravilišču s termalno vodo
si boste osvežili zdravje!
Pod zdravniškim vodstvom in z različni
zdravstvenimi sredstvi,
kot so masaže, obsevanje in drugo,
boste uspešno zdravili revmatizem,
bolezni srca in ožilja,
arteriosklerozo in druge kronične bolezni*

*Med smrekovimi gozdovi,
v naravnih parkih, v romantični dolini Krke,
med zelenimi hribčki in vinogradi
se boste odpočili in prijetno razvedrili*

*V našem domu boste imeli
udobno sobo in odlično hrano*

PRAVOČASNO REZERVIRAJTE!

**Zdravilišče
DOLENJSKE TOPLICE**

Zel. postaja: Straža - Dol. Toplice

